№ 210 ՈՒՐԲԱԹ, 24 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ

1910

ԵՐԵՍՈՒՆՈՒԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՈՒՐԲԱԹ, 24 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ № 210

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարվանը 6 րուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԷՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція «Мшакъ» Сергіевская ул., № 5.
կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Խմբագրատան տելեֆօն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամէն լեզւով
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 20 կոպէկ.
Խմբագրատան տելեֆօն № 253.

ՄՇԱԿ

Հասցէն. ТИФЛИСЪ, Редакція «МШАКЪ».
TIFLIS, Rédaction «MSCHAK».

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 1-ԻՑ ՄԻՆՉԵՒ ՏԱՐՎԱՑ ՎԵՐՋԸ 3 ՌՈՒԲԼԻ

12 ամսվ.՝ 10 ր., 6 և 7 ամսվ. 6 ր., ամսակ. 1 ր. Ամերիկա՝ տարեկան 6 դոլլար, Եւրոպա՝ 32 ֆր., Պարսկաստան՝ 10 ր., Թիւրքիա՝ 120 ղրուշ։
Հասցէն փոխելու համար պէտք է ուղարկել ճաւ. հին հասցեն, նոյնպէս և 40 կոպ. (կարելի է և նամականիշով)։

Ցայտարարութիւնների համար վճարում են. I երեսի վրա իւրաքանչիւր տողատեղին 20 կոպ., վերջին երեսի վրա՝ 10 կոպ.։ Կովկասից դուրս յայտարարութիւնները ընդունվում են բացառապէս Торг. Домъ „Л. и Э. Метцль и К°" ֆիրմայի միջոցով Մօսկվայում, Պետերբուրգում և Վարշավայում։
ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԿԱՄ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

ԱՆՆԱ ԱԿԻՄՕՎՆԱ ՆԱԼԲԱՆԴԵԱՆԸ սրտի խորին վշտով յայտնում է ազգականներին, բարեկամներին և ծանօթներին իր թանգագին ամուսնու՝

Ռօման Անտօնեան ՆԱԼԲԱՆԴԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ երեքշաբթի, սեպտեմբ. 21-ին։ Մարմնի յուղարկաւորութիւնը վաղը, ուրբաթ, սեպտեմբերի 24-ին, առաւօտեան ժ. 10-ին, հանգուցեալի բնակարանից (Միխայլօվսկի պր., № 107, տ. Գուրգէնօվի) դէպի Նիկօլայէվսկայա փողոցի վրա գտնվող հռոմէական-կաթօլիկ եկեղեցին։ Թաղումը Կուկիայի կաթօլիկաց գերեզմանատանը։ 1114. 2—2

Ռուսաց Երաժշտական Ուսումնարանի
ՊՐՕՖԷՍՍՕՐ Է. ԲՐՕՁՁԻ
Բացի ուսումնարանից՝ տալիս է ԵՐԳԵՑՈՂՈՒԹԵԱՆ մասնաւոր դասեր նաև իր բնակարանում։ Տեսնել կարելի է առ. ժամը 10—2-ը և 4—8-ը երեկ.։ Հասցէն՝ Театральный пер., № 10.
(օ.մ.) առ. 967. 15—14

ՍԹԱՓՎԵՑԷՔ

III

Որո՞նք են այն գործօնները, որ այսօր հանդէս պէտք է գան, և այն միջոցները, որ պէտք է գործադրվեն Թիւրքահայաստանի հայ ազգաբնակութեան թշուառ և քայքայված վիճակը բարուքելու, գիւղական ազգաբնակութիւնը ոտքի կանգնեցնելու, նրան տնտեսապէս կազդուրելու, նրան բարոյական և մտաւոր սնունդ հայթայթելու համար։

Թիւրքահայաստանում տիրում է սով և չքաւորութիւն, որովհետև հայ գիւղացին չունի բաւականաչափ հող, որովհետև նրանից խլված հողերը իրան չեն վերադարձնում, որովհետև կալուածատէր և հողատէր քիւրդ աղաները սաստիկ կեղեքում են երկրագործ ժողովուրդը, տալով նրան իր ճակատի քրտինքի աշխատանքի միայն մի չնչին մասը։ Ուրեմն, ամենաառաջին հոգսը պէտք է լինի՝ տալ հայ գիւղացուն բաւականաչափ հող։

Ապա, չքաւորութեան և սովի մի այլ գլխաւոր պատճառն էլ այն է, որ երկրում չը կան արդիւնաբերական ձեռնարկութիւններ, չը կան գործարաններ, չը կան հասարակական աշխատանքներ, չը կան գիւղական փոխատու բանկեր, խնայողական դրամարկղներ, սպառողական ընկերութիւններ, տնայնագործական կազմակերպութիւններ։ Ուրեմն պէտք է ստեղծել գիւղական, կրէդիտային մանր ընկերութիւններ, արդիւնաբերական ձեռնարկութիւններ, տնայնագործական, հասարակական աշխատանքներ. պէտք է, մի խօսքով, ստեղծել հայ գիւղացու համար աշխատանքի նոր ասպարէզներ, դիւրին միջոցներ տալ նրան, մանր և էժան կրէդիտ բանալ՝ երկրագործական, տնայնագործական գործիքներ և նիւթեր ձեռք բերելու. պէտք է սպառողական և խնայողական դրամարկղներ ստեղծել. մի խօսքով պէտք է հայ գիւղացու համար աշխատանքի նոր աղբիւրներ ստեղծել, որպէսզի նա ձմեռը պարապ չը մնայ, պանդխտութեան ցուպը ձեռք չառնէ։ Պէտք է տնայնագործական աշխատանքներ ստեղծել նաև հայ կանանց համար։

— Բայց ո՞վ պէտք է անէ այդ ամենը, ո՞վ պէտք է կազմակերպէ այդ աշխատանքները, ո՞վ պէտք է այդ արդիւնաւոր գործի գլուխ կանգնէ,—կը հարցնեն մեզ։

Անշուշտ, ոչ յեղափոխական կազմակերպութիւնները, որոնց թէ նպատակից դուրս է այդ ամենը և թէ ձնաւ կարող և ընդունակ չեն ու իրաւասու այդպիսի խաղաղ, կուլտուրական մեծ գործի գլուխ կանգնել։ Ընդհակառակը, միակ օգնութիւնը, աջակցութիւնը, որ նրանք կարող են տալ այդ շինարար մեծ գործին—կը լինի այն, որ նրանք չը միջամտեն նրա մէջ, միանգամայն հեռու պահեն իրանց այդ ասպարէզից, չը ստեղծեն դժուարութիւններ և թոյլ տան, որ հանդէս գան այդ ասպարէզում նրանք, որոնց անմիջական միսիան և պարտականութիւնն է այդ ամենը կատարել։

Իսկ ո՞ւմ է պատկանում իսկական միսիան՝ այդ գործի գլուխ կանգնելու և նրան առաջ վարելու։

Այդ մարմիններն են՝ ամենից առաջ ազգային օրինաւոր վարչութիւնը՝ յանձին քաղաքական ժողովի և պատրիարքարանի, գաւառական ազգային վարչութիւնները և առաջնորդարանները, հայ մամուլը և հայ ինտելիգենցիան։

Դժբաղդաբար, բոլոր այդ մարմինները ներկայումս զբաղված են ապարդիւն, սին վէճերով, կամ եկեղեցիներում միտինգներ սարքելու կամ չը սարքելու անմիտ վէճով։ Ճիշդ է, այդ անմիտ վէճը, որ առաջացրել է ներքին սաստիկ երկպառակութիւն, նոյնիսկ եղբայրասպան կռիւ, արիւնհեղութիւն, որ անդամալուծել է ազգային երեսփոխանական ժողովի գործունէութիւնը,—գրգռվել է յեղափոխական կազմակերպութիւնների կողմից. բայց դարձեալ փաստ մնում է այն, որ այդպիսի ապարդիւն վէճ անգործունէութեան է դատապարտել պատրիարքարանը, ազգային գործերը, և ամբողջ Թիւրքահայ մամուլը, ամբողջ ինտելիգենցիան; իրան վարանոտ, տարտամ և անվճռական գործելակերպով չեն կարողանում վերջ տալ այդ ներքին երկպառակութեան և խռովութեան։ Իսկ այնտեղ Հայաստանում ժողովուրդը տառապում է, կեղեքվում է քիւրդերից և մտածում է կամ կրօնափոխ լինել, կամ գաղթել։

Քիւրդերից հողերը յետ առնելու համար հարկաւոր է ունենալ իրաւագէտներ, որոնք կարողանային դատարանների միջոցով վարել դատը և շահել։ Ուղարկե՞ց արդեօք պատրիարքարանը այդպիսի իրաւագէտներ Հայաստան։ Ոչ։ Գնացի՞ն արդեօք երիտասարդ իրաւագէտներ՝ իրանց սեփական նախաձեռնութեամբ գործելու Հայաստանում և ժողովրդին իրաւագիտական օգնութիւն հասցնելու։ Ոչ։

Անհիմն կը լինի այն առարկութիւնը, թէ դատարաններով ոչինչ չէ կարելի գործել։ Որքան որ Թիւրքաց այժմեան կառավարութիւնը չը կամենայ քիւրդերի դէմ գնալ, բայց նա չէ կարող յայտնի համարձակ նրանց կողմը բռնել և արդարադատութիւնը Թիւրքաց դատարաններում չէ կարող այժմ այն բնաւորութիւնն ունենալ՝ ինչ որ էր Աբդիւլ-Համիդի ժամանակ։

Գործողներ պէտք են Թիւրքաց Հայաստանում այժմ, խաղաղ, կուլտուրական գործողներ—իրաւագէտներ, բժիշկներ, գիւղատնտեսներ, ուսուցիչներ, ֆինանսիստներ, կրթված, անձնուէր եկեղեցականներ։

Թող սթափվեն Կ. Պօլսի հայ ինտելիգենցիան և հայ մամուլը։ Թող սթափվի պատրիարքարանը և զբաղվի գաւառների հայ ժողովրդի շինարարութեան գործով։

Երիտասարդ Թիւրքահայ գործիչնե՛ր, Թիւրքահայ իրաւագէտնե՛ր, բժիշկնե՛ր, գիւղատնտեսնե՛ր, գնացէք գաւառ, գնացէք Հայաստան և գործեցէք այնտեղ. օգնեցէք հայ ժողովրդին։

Կ. Պօլսի ազգային ժողո՛վ. փոխանակ «բաց և գոցի» խնդրով զբաղվելու, մշակիր ծրագիրներ՝ Հայաստանում գիւղատնտեսական, կօօպերատիվ ընկերութիւններ, դրամարկղներ հիմնելու. օգնիր հայ գիւղացուն՝ հողեր գնելու. ստեղծիր արդիւնագործական, տնայնագործական, հասարակական աշխատանքներ. բացիր դպրոցներ, գրադարան-ընթերցարաններ։

Ամերիկայի հայ գաղթականնե՛ր. վերադարձէք ձեր հայրենիքը, մշակեցէք ձեր լքած, թողած, խոպանացած դաշտերը։

Եւ այն ժամանակ հայ գիւղացին, հայ ժողովուրդը այլ ևս չի դիմի կրօնափոխութեան և յուսահատութեան գիրկը չի ընկնի։

Հ. Առաքելեան

ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆԸ ՊՈՐՏՈՒԳԱԼԻԱՅՈՒՄ

Մադրիդ, 22 սեպտեմբերի

Լիսաբոնում կանգնած գերմանական նաւից ստացված տեղեկութիւնների համաձայն, այնտեղ յեղափոխութիւն է։ Պատերազմական նաւերը ռմբակոծում են Թագաւորական պալատը, որի [illegible] յեղափոխականները բարձրացրել են հանրապետական դրօշակ։ Ուրիշ աղբիւրներից ստացված տեղեկութիւններից երևում է, որ Թագաւորը գտնվում է ապստամբների իշխանութեան ներքոյ։

Կաբինէտը հակասական տեղեկութիւններ ստացաւ Լիսաբոնի դէպքերի մասին։ Մի տեղեկութեան համաձայն ապստամբվել են երկու արտիլերիական գնդեր և կռւի են բռնվել երրորդ գնդի հետ։ Թագաւորը, մի աղբիւրից բղխող տեղեկութեան համաձայն, գտնվում է պատերազմական նաւերից մէկում, ուրիշ աղբիւրից ուղարկած տեղեկութիւնների համաձայն՝ ցամաքի վրա, երրորդի համաձայն՝ գերի է յեղափոխականների մօտ պատերազմական նաւի վրա։ Շարժումը տարածվեց սեպտ. լոյս 21-ի գիշերը։ Իտալական և սպանական կառավարութիւնները Լիսաբոն ուղարկեցին իրանց պատերազմական նաւերին։ Լուրերին նայած, կռիւը շարունակվում է։

Մինիստր-նախագահը յայտնեց, որ կառավարութիւնը երէկ երեկոյեան տեղեկութիւն ստացաւ Լիսաբոնի դէպքերի մասին այնտեղի իր դեսպանի միջոցով, որ զինուորական կցորդին ուղարկել էր սպանական սահմանագլուխը հեռագրելու համար։

Տեղեկութիւն ստացվեց, որ երէկ երեկոյեան երկու ապստամբ գնդերը կատաղի կռւի են բռնվել ռոյալիստների հետ։ Պորտուգալական կաբինէտը խորհուրդ տուեց Թագաւորին հեռանալ պալատից։ Պալատից դուրս գալու րոպէին Թագաւորին ողջունեց սպանական դեսպանը, որին Թագաւորը յայտնեց՝ թէ մտադիր է իր մօտ պահել միայն մի քանի հաւատարիմ մարդկանց իր շքախմբից։ Լուրերին նայած, Թագաւորը դիմեց Սինտրա իր Թագուհի մօր մօտ։ Երկուսն էլ հոգով լիակատար հանգստութիւն են պահպանում։ Նաւատորմի մեծ մասը յեղափոխականների կողմն է։ Հանգստութիւն է։ (Հ. Գ.)

Պարիզ, 22 սեպտեմբերի

Տեղական պորտուգալական հիւպատոսարանում, մասնաւոր աղբիւրներից բղխող տեղեկութիւնների համաձայն, հաստատվում է Լիսաբոնի ապստամբութեան պայթումի տեղեկութիւնը։

«Մատէն» և «Էքօ-դը-Պարի» լրագիրները պորտուգալական ջրերում կանգնած նաւից՝ իրանց թղթակիցներից՝ անթել հեռագրով տեղեկութիւն ստացան, որ պատերազմական նաւերը Թագաւորական պալատը սկսեցին ռմբակոծել գիշերվայ ժամը 2 և կէսին։ Նաւատորմը և զօրքի մեծ մասը յեղափոխականների կողմն են։ Քաղաքի հետ հաղորդակցութիւնը կտրված է։

Պորտուգալական ֆոնդերի գները ընկան չորս ֆրանկով։ Պարիզի բորսան երկիւղ չունի պորտուգալական ֆինանսների յետագայ վատթար դրութիւնից։

«Տան» լրագրին հեռագրում են Մադրիդից. «Մանուէլ Թագաւորը, լուրերին նայած, գտնվում է անգլիական նաւի վրա»։

Մի քանի լրագիրներ հաստատում են, որ Մանուէլ Թագաւորը գտնվում է «Սան-Պաուլօ» նաւի վրա։ (Հ. Գ.)

Լոնդոն, 22 սեպտեմբերի

Սինտրից հեռագրում են, որ Լիսաբոնը ապստամբների ձեռքումն է։ Լուրերի համաձայն, Թագաւորը փախել է պորտուգալական յածանաւով։

Լրագիրներէն հեռագրում են Պարիզից, որ տեղական բրազիլիական միսիայի տեղեկութիւնների համաձայն պորտուգալական Մանուէլ Թագաւորը գտնվում է բրազիլիական «Սան-Պաուլօ» պատերազմական նաւի վրա։ (Հ. Գ.)

Լիսաբոն, 22 սեպտեմբերի

Առաւօտեան ժամը 8-ին կառավարութեանը հաւատարիմ զօրքերը, որոնք գտնվում էին Դոն-Պէդրօ հրապարակի վրա, միացան յեղափոխականներին և վերադարձան իրանց զօրանոցները։ Ամբոխը ուղեկցում էր նրանց «կեցցէ հանրապետութիւնը» աղաղակներով։ [illegible] ապստամբվեցին [illegible] զօրանոցներից։ Ընդհարումն տեղի ունեցաւ մունիցիպալ գվարդիայի հետ։ Երկու կողմից կորուստները խոշոր են։

Կազմվեց ժամանակաւոր կառավարութիւն. նախագահ՝ Տաօֆիլօ Բրագա, արտաքին գործերի մինիստր՝ Բէրնարդինօ Մաչադօ, զինուորական՝ գնդապետ Բարէտօ, ծովային՝ Գօմէս, քաղաքացիական նահանգապետ՝ Լէաօ։ Դաշտային թնդանօթաձիգ վաշտը թնդանօթներ պարպեց ի պատիւ նոր դրօշակի, որ ծածանվում է քաղաքային շինութեան վրա։ (Հ. Գ.)

Գիբրալտար, 22 սեպտեմբերի

«Նիւ-Կէստլ» և «Մինէրվա» ականանաւերը երէկ երեկոյեան ծով մտան, հրաման ստանալով որքան կարելի է շուտով գնալ Լիսաբոն։ (Հ. Գ.)

Բեռլին, 22 սեպտեմբերի

Վօլֆի գործակալութիւնը տեղեկութիւն ստացաւ Լիսաբոնից, որ սեպտեմբերի 21-ին ցերեկով դրութիւնը անորոշ էր։ Յօգուտ հանրապետութեան ապստամբվեցին մի քանի գնդեր, երկու պատերազմական նաւեր և ծովային զօրանոցը։ Թագաւորին հաւատարիմ զօրքերը գրաւում էին մայրաքաղաքի կենտրոնը։ Հաղորդվեց, որ շուտով օգնական զօրքեր են գալու Լիսաբոն՝ կառավարութեանը պաշտպանելու համար։ Հաստատվում է Նէսսէսի-Դադէս ամրոցը ռմբակոծելու լուրը։ Լուրերի համաձայն, Թագաւորը և Թագուհին գտնվում են պատերազմական նաւի վրա։ Ըստ երևոյթին օտար լրագիրները մինչև օրս չեն փակվել։ (Հ. Գ.)

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Պետերբուրգ, 22 սեպտեմբերի

Սինօդը պաշտօնական վարչութիւններին տեղեկացրեց սինօդի մշակած միջոցները կրօնը միջնակարգ դպրոցներում դասաւանդելու մասին։ Համաձայն նոր որոշումների՝ սահմանվում է կրօնի մի ընդհանուր պարտադիր դասընթացք բոլոր միջնակարգ դպրոցներում առանց վարչութեան խտրութեան։ Սովորողների կրօնա-բարոյական կրթութեան նպատակով կրօնուսոյցը, բացի կրօն դասաւանդելուց, պէտք է ամեն հնարաւորութիւն ունենայ դասարանում և դասարանից դուրս։ Ուղղափառ սովորողները պարտաւորապէս այցելելու են պատարագին տօն օրերը։ (Հ. Գ.)

Հելսինգֆօրս, 22 սեպտեմբերի

Գեներալ-նահանգապետը դիմեց սենատին հարց տալով, թէ ի՞նչ հիման վրա է հրատարակվում «Կարեալանկէվիէ» լրագիրը, հակառակ գեներալ-նահանգապետի մերժման։ Բատհաուգի դատարանը Հելսինգֆօրսում 1908 թ. արդարացրել էր հրատարակչին։ Մինչև օրս գործը չէ լուծել Աբօյի հօֆհերիխտը։ (Հ. Գ.)

Բագու, 22 սեպտեմբերի

Գեօկչայի գաւառի Լեաքի և Ալիջանլի գիւղերի բնակիչների միջև ընդհարում եղաւ։ Երկու մարդ սպանվեցին։ Կան շատ վիրաւորվածներ։ (Հ. Գ.)

Վլադիկավկազ, 22 սեպտեմբերի

Բերվեցին Անդրօնիկօվ և Աֆանասիէվ օֆիցէրների դիակները, որոնք սպանվել էին Զէլիմ-խանի հետ ընդհարվելու ժամանակ։ Դիմադրման ժամանակ ներկայ էր մեծ բազմութիւն. զօրքերը կանգնած էին շարքերով։ Անդրօնիկօվի մահից յետոյ մնում է կինը չորս փոքրահասակ երեխաներով։

Ականատեսների ասելով հրացանաձգութիւնը տևեց 5 ժամ։ Աբրէկներից սպանվեցին երկու օֆիցէր և վեց զինուոր, վիրաւորվեցին մի օֆիցէր և 7 զինուոր։ (Հ. Գ.)

Բեռլին, 22 սեպտեմբերի

Իբրև պատասխան արտասահմանեան թղթակիցների միութեան բանաձևի, [illegible] յայտնեց, որ առանձնակայութեան պատճառով ռէպօրտէօրները պէտք է խուսափեն համախմբվելուց։ Մօաբիտում տեղի ունեցած դէպքերի ժամանակ ռէպօրտէօրները կարող էին տեղեր գրաւել ոստիկանութեան մօտ և կը գտնվէին նրա հսկողութեան տակ։ Ոստիկանապետը մեծ նշանակութիւն է տալիս ռէպօրտէօրների աջող տեղաւորման, որովհետև օբեկտիվ հաշւետուութիւնները հանդիսանում են տենդէնցիօզ և խեղաթիւրված տեղեկութիւններից պաշտպանվելու միջոց։

Արտասահմանեան թղթակիցների միութեանը պետական կանցլերը ցաւակցութիւն յայտնեց տեղի ունեցած դժբաղդ պատահարի առիթով։ Ներքին գործերի մինիստրը նշանակեց քննութիւն։ Մինիստրութեան մէջ մշակվում են մամուլի ներկայացուցիչներին պաշտպանելու միջոցներ։

Վախճանվեց յայտնի կլինիցիստ Լէյդէնը։ (Հ. Գ.)

Խարբին, 22 սեպտեմբերի

Չինական լրագիրները ընդգծում են, որ վերջին ժամանակներս Մանջուրիայում վխտում են մեծ թւով խունխուզներ, որպիսի երևոյթը պէտք է վերագրել սաստկացող գաղթականական հոսանքին։ (Հ. Գ.)

Մուկդէն, 22 սեպտեմբերի

Մանջուրիայի ճապօնական հիւպատոսարանների ներկայացուցիչները կանչվեցին Սէուլ խորհրդակցելու նոր երկաթուղային տարիֆի մասին, որ պէտք է գործադրվի կօրէական-մանջուրական սահմանագլխի վրա։ (Հ. Գ.)

Վիէննա, 22 սեպտեմբերի

Հօֆբուրգում ի պատիւ բելգիական Թագաւորական զոյգի տրված ճաշին Ֆրանց - Յօսէֆը շնորհակալութիւն յայտնեց այցելելու համար և Թագաւորին ցանկացաւ երկարատև, բաղդաւոր և փայլուն թագաւորութիւն։ Կայսրը ընդգծեց, որ այցելութիւնը կը նպաստէ աւելի ևս ամրապնդելու Բելգիայի և Աւստրօ-Ունգարիայի գերազանց յարաբերութիւնները։

Պատասխան ճառում բելգիական Թագաւորը շնորհակալութիւն յայտնեց ողորմած խօսքերի և սիրալիր ընդունելութեան համար և ասաց, որ նա ա-

մեն ջանք գործ կը դնէ, որպէս զի աւելի սերտ դարձնէ փոխադարձ համակրանքը և բարեկամութիւնը, երջանկութիւն ցանկացաւ կայսրին և կայսերական ընտանիքին և բարգաւաճում՝ պետութեանը: (Հ. Գ.)

—

Վիէննա, 22 սեպտեմբերի

Բէլգիական թագաւորը առաւօտեան վերսին այցելեց որսորդական ցուցահանդէսը և ժամը 1½-ին մեկնեց թագուհու հետ՝ սրտագին մնաս բարև ասելով կայսրին և արքիդքսուհի Մարիամ-Աննունցիատին: (Հ. Գ.)

—

Պարիզ, 22 սեպտեմբերի

Բժշկական ճեմարանում Գօլօպպօյի ռեֆերատից յետոյ պրոֆ. Նէտտէր և բժիշկ Բայլէր հանդէս եկան ի պաշտպանութիւն Էրլիխի պրէպարատի, ապացուցելով որ մահվան և խլանալու դէպքերը չեն կարող անսխալ վերագրվել պրէպարատի գործողութեանը: (Հ. Գ.)

—

Վաշինգտօն, 22 սեպտեմբերի

Ծովային վարչութիւնը կօնգրէսին միջնորդութիւն է ներկայացնում իրաւունք տալ իրան, բացի թոյլատրըված նաւերից, կառուցել երկու նոր և երկու պատերազմական նաւեր: Նաւերից մինը լօղալու է չինական ջրերում: (Հ. Գ.)

—

Ջիլապալ (Նահ. Իլլինօյս), 22 սեպտ.

Երկու գնացքների ընդհարման ժամանակ սպանվեցին 37, վիրաւորվեցին 25 մարդ: (Հ. Գ.)

—

Բուխարեստ, 22 սեպտեմբերի

Թագաւորը տկարութեան պատճառով ներկայ չի լինի զինուորական վարժութիւններին: (Հ. Գ.)

—

Տուլօն, 22 սեպտեմբերի

«Ադմիրալ Մակարօվ» ականանաւը հրաման ստացաւ գնալ Շէրբուրգ: (Հ. Գ.)

—

Պետերբուրգ. — Վերջնականապէս պարզվեց, որ ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստր Շվարցը պաշտօնից հեռանում է: Աւելի մեծ շանսեր մինիստր դառնալու համար ունի Ռիգայի ուսումնարանական շրջանի հոգաբարձու Պրուտչէնկօն: Ընդ սմին նշանաւոր փոփոխութիւններ են լինելու մինիստրութեան մէջ: Սպասում են, որ մինիստրի երկու օգնականները ևս հրաժարական կը տան:

Վաղը տեղի է ունենալու լուրջ խորհրդակց. Պ. Ս. Ստօլիպինի և ֆինլանդական գեներալ-նահանգապետի մասնակցութեամբ ֆինլանդական հարցի վերջնական լուծման համար: («Б.»)

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ

—

Թէհրան, 22 սեպտեմբերի

Էմիր-Մուքէրէմը ջարդ կրեց կառավարական զօրքերից և մեկնեց Մազանդարան նոր զօրքեր ժողովելու:

Ամրոխը Կումում խորտակեց ռուսիկանական և զատական տեանները:

Ղազվինից երեք վերստ հեռաւորութեան վրա նորից կողոպտվեց պարսկական պօստը:

Ատրպատականում Թիւրքմէնների մէջ սկսվում է յուզմունք: Բախտիարները վերջնականապէս դուրս վանվեցին նահանգապետական պաշտօններից: Համադանում նահանգապետ նշանակվեց Իէզդում — Իհտիշամ-ուլ-Միւլքը, Սպահանում — Մուխթամիդի-Կադանը: Բախտիար Սարդար-Մուհտէշիմը նշանակվեց Արդաբիլի նահանգապետ: 300 բախտիարներ ուղարկվում են զսպելու շահսէվաններին:

Սպասալար մզկիթում բաստ նստեցին այն պաշտօնեաները, որոնց ռոճիկները կառավարութիւնը կիսեց այս տարի: (Հ. Գ.)

—

Կ. Պօլիս, 22 սեպտեմբերի

Յունական, սերբիական և բուլղարական պատգամաւորները մօնաստիրի վիճակից մեծ վէզիրին բողոք են յայտնում Մօնաստիրում յոյների և սլաւօնների մասսայական ձերբակալութիւնների դէմ: Բայրամի առիթով սուլթանը մեկնեց մզկիթ և պալատում ընդունեց բարձրաստիճան պալատականների և գեներալիտէտին:

Մինիստրութիւնները անգործ են: Լրագիրները երրորդ օրն է լոյս չեն տեսնում:

Խէդիվը իր զբօսանաւով մեկնեց Եգիպտոս: (Հ. Գ.)

—

Պարիզ, 22 սեպտեմբերի

«Ակսիօն» լրագիրը պնդում է, որ գոյութիւն ունի թիւրք-աւստրիական համաձայնութիւն: Աւստրիան երաշխաւորում է Թիւրքիային այն դէպքում, եթէ համաձայնութիւն կապվի բալկանեան պետութիւնների միջև: Թիւրքիան պարտաւորվում է չը միանալ եռապետեան դաշնակցութեանը թշնամի պետութիւնների հետ: (Հ. Գ.)

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

—

Բաթում, 20 սեպտեմբերի

Երէկ երեկոյեան արագ գնացքով գնաց Բաթումից բժիշկ Մելիք-Մուրադեանը դէպի իր նոր պաշտօնատեղին՝ Գանձակ: Երեք տարի է, ինչ նա պաշտօնով փոխադրված էր Բաթում: Այս ժամանակամիջոցում նա արժանացել էր ոչ միայն հայ, այլ և ընդհանուր հասարակութեան համակրանքին: Նա ամենքից ճանաչված էր իբրև խիստ բարեխիղճ ու ազնիւ մարդ ու հմուտ բժիշկ: Քաղաքումս յարգված ու ընդունված էր նա: Ոչ միայն հետաքրքրվում էր տեղական առողջապահական, կրթական ու բարեգործական խնդիրներով, այլ և կենդանի մասնակցութիւն ունէր: Չը նայած որ լաւ «պրակտիկա» ունէր, այնու ամենայնիւ ժամանակ էր գտնում մեր ծխական ժողովներին և այլ և այլ խորհրդակցութիւններին ներկայ լինելու: Նա անդամ էր Կ. Հ. Բ. Ընկերութեան տեղական ճիւղի վարչութեան ու իր անհատնում համբերութեամբ և անկեղծ մարդասիրութեամբ քննում, նայում, դարմանում էր Բաթումի բազմաթիւ, մանաւանդ հայ չքաւորներին, խեղճերին:

Բժիշկ Նիկ. Մելիք-Մուրադեանի տեղափոխութեամբ պակասեց Բաթումի հայ հասարակութեան համար ոչ միայն բարեխիղճ բժիշկը, այլ և սրտացաւ, ազնիւ ու անաչառ գործիչը: Շնորհաւորում ենք գանձակեցիներին և ցանկանում ենք աւելի բարձր պաշտօնով կրկին տեսնել բժ. Մելիք Մուրադեանցին Բաթում վերադարձած: Մելիք-Մուրադեանը կարգված է աւագ օգնական Գանձակի նահանգական բժշկի: Մեծ բազմութիւն էր եկած կայարան ճանապարհ ձգելու իր սրտացաւ բարեկամին: M.

—

Շուշի, 19 սեպտեմբերի

Ամարանոցաւորներից շատ քիչ մարդիկ են մնացել այստեղ, այն էլ նրանք, որոնք բուն շուշեցիներ են և զբաղված են կարգի գնելով իրանց սեփական գործերը և վերանորոգելով իրանց տները՝ առաջիկայ ամառվայ համար:

Շուշին միւս գաւառական քաղաքների հետ համեմատել չէ կարելի: Սրա հայ հասարակութիւնը շատ է տարբերվում Շամախու, Նուխու, Դերբէնտի և այլ գաւառական քաղաքների հայերից. այստեղ հէնց առաջին քայլից նշմարվում է հայի եռուն կեանքը:

Կան բաւական թւով եկ.-ծխ. դպրոցներ: Թեմ. դպրոցի շէնքը գեղեցիկ ապաւորութիւն...

Երևում է, որ առևտուրն էլ մեռած դրութեան մէջ չէ. մարդկանց ճակատին ուրախ ժպիտ է նշմարվում. չը գիտեմ ամառվայ աշող առևտրի՞ցն է այդ, թէ մշտապէս այդպէս են:

Եղանակները, ինչպէս ասում են, մի քանի օր առաջ անձրևային են եղել, բայց այս քանի օրս դեռ ոչ անձրև է տեղացել, ոչ էլ քաղաքը մառախուղով պատվել:

Չը նայելով որ սեպտեմբերը վերջանում է, բայց ինչպէս քաղաքը, նոյնպէս և շրջակայ գիւղերը ծածկված են ծառերի կանաչազարդ տերևներով, իսկ բնակարանների բակերի ծաղիկները դեռ չեն կորցրել իրանց գեղեցկութիւնը:

Պէտք խոստովանել, որ Շուշին տէր չունի, անտէր քաղաք է: Եթէ բնութիւնից այդքան գեղեցկութիւնով օժտված քաղաքը իր այդ սքանչելի դիրքով գտնվելիս լինէր Եւրոպայի որևէ մասում, եւրոպացիները արքայութիւն կը դարձնէին: Շուշին հաւասար է Շվէյցարիային և բնութեան պարգևն է, իսկ բնակիչները, ըստ երևոյթին, անտարբեր են և չեն գիտակցում, թէ ինչ թանգագին գանձի տէր են իրանք:

Եթէ Մ. Սարուխանեանին աջողվի — որը շատ հաւանական է — Շուշի-Եւլախ երկաթուղու գիծը անցկացնել, այս քաղաքը ոչ միայն Կովկասի, այլ և Ռուսաստանի մէջ առաջին ծաղիկը կը լինի:

Քաղաքումս առանձին նորութիւն չը կայ. եղածն այն է, որ վերջին 4—5 օրվայ ընթացքում մի քանի խօլերային դէպքեր են տեղի ունեցել, որոնցից մէկը մահացել է: Քաղաքացիք աշխատում են ծածկել խօլերային դէպքերը և արդարացնում են իրանց նրանով, որ շատ խօսելով աւելի կը տարածվի: Սակայն չեն հասկանում, որ աղբը ձիւնով ծածկելով գարշահոտութիւնը չի վերացվի:

Այստեղ Եւլախ-Շուշի երկաթուղու գծի մասին քաղաքացիներին այլ կերպ են հասկացրել, որի մասին կը գրեմ:

Ս. Գարագաշ

—

Ցարսկիէ-Կօլօդցի, 20 սեպտ.

Նորերս հաղորդել էինք, որ Սուրամում սպանվեց Սղնախեցի յայտնի կապալառու Դաւիթ Պաստեան: Հանգուցեալն իր թողած խոշոր կարողութեան մի մասը կտակել է Սղնախի քաղ. և Մարինսկի օրիորդաց դպրոցին իր կնոջ մահից յետոյ, իսկ եթէ նրա կինը՝ Մարիամ Պաստեան՝ կենդանութեան ժամանակ ծախէ կալուածքը, դպրոցներին տրվում են 30,000 ր. տոկոսները: Մանրամասնութիւնները մեզ յայտնի չեն:

Լագօդեխի դպրոցը դեռ ևս փակված է: Այս օրերս Լագօդեխ գնաց Սղնախի գործակալը հոգաբարձուներ ընտրելու համար:

Ցարսկիէ-Կօլօդցիի հայոց դպրոցն այս տարի աւելացրեց երրորդ բաժանմունք: Դպրոցում սովորում են երկու սեռի 20 սաներ:

Սվէչինօ գիւղում գաղթական ռուսները կառուցել են փառահեղ եկեղեցի կառավարութեան աջակցութեամբ: Տաճարի շինութիւնն աւարտվեց:

Սղնախում հիմնվում է մի խանութ, որը պէտք է վաճառէ կարի մեքենաներ, երկրագործական գործիքներ: Սրա համար կազմված է մի ընկերութիւն:

Կովկասեան սարերի կատարները արդէն ծածկվել են ձիւնով: N. N.

—

Նոր-Բայազէտ, 19 սեպտ.

Ամսիս 20-ին, ծխ. դպրոցի հոգաբարձութիւնը մի առանձին թղթով, հրաւիրեց քաղաքիս առաջնակարգ դասից 20—30 անձանց ծխ. ժողովի: Ջերմութեան առարկան էր Վեհափառ Կաթողիկոսի այն օրհնութեան կօնդակը, որ տրված է յանուն մեր քաղաքացի բազմաշխատ նախկին երեցփոխ Հայր. Խաչատրեանցի, որը բացի այն, որ ամբողջ 20 տարի ծառայել է յօգուտ և ի պայծառութիւն տեղիս եկեղեցիների, դեռ ևս մի խոշոր զոհաբերութիւն է արել ծխ. դպրոցին, այն է՝ յանձն է առել իր ծախքով շինելու դպրոցի օրիորդաց մասը քաղ. այգում, որի վրա ծախս է նստելու մօտ 10,000 րուբլի: Հէնց այդ նոր կառուցվելիք դպրոցի շինութեան համար էլ տրվում է Վեհափառի կօնդակը, որը ծխական ժողովի ներկայութեամբ պէտք է յանձնվէր ըստ պատկանելոյն:

Կարդալ տալով գրաբար լեզուով գրված Վեհափառ Հայրապետի սրբատառ կօնդակը ծխ. ժողովի առաջ, հոգաբարձութիւնը՝ շնորհաւորելով հանդերձ՝ յանձնեց Հ. Խաչատրեանցին՝ ի խրախոյս և ի քաջալերութիւն նրա ապագայ ձեռնարկութիւնների վերաբերմամբ:

Չը մոռանամ յիշել, որ նորակառոյց դպրոցի այն մասը, որ Հ. Խաչատրեանի ծախքով է կառուցվում, արդէն բաւական բարձրացել է և մօտ է ծածկվելուն, իսկ շինութեան միւս մասը, որ կառուցվում է ժողովրդի միջոցներով, անցեալ տարվանից կանգ է առել և գուցէ դեռ երկար շարունակվի այդ շինութեան ընդհատումը, եթէ մի զօրեղ ձեռք, ինչպէս էր Խորէն վարդապետինը (արդէն եպիսկոպոս) գործին ձեռնամուխ չը լինի: ***

ԾԽԱԿԱՆ ՏՈՒՐՔԻ ԱՆՀՐԱԺԵՇՏՈՒԹԻՒՆԸ Փ. ԹԻՒՈՒՄ

—

Գուցէ «Մշակի» ընթերցողներից շատերը տեղեկութիւն չունեն, որ Փօթիում ահա չորրորդ տարին է, որ բացված է ծխական միդասեան երկսեռ ուսումնարան. թէև աշակերտ-աշակերտուհիների թիւը իւրաքանչիւր տարի 30—35-ից աւել չէ, բայց և այնպէս ուսումնարանի տարեկան ծախսը իւրաքանչիւր տարի հասնում է մինչև 1500 րուբլու. ուսումը անվճար ձրի լինելով, հոգաբարձութիւնը վերոյիշեալ ծախսերը հոգում է մի մասը եկեղեցապատկան տներից հասոյթից և մի մեծ մասը զանազան երեկոյթների և ներկայացումների եկամուտներով. բարի աստղի տակ ծնված Փօթիի հայ համայնքը թէև օրը ցերեկով տեսնում է, որ իր երեխաները սովորում են ձրի, և հոգաբարձութեան աշխատանքն ու ջանքերը տալիս են գգալի արդիւնքներ, բայց և այնպէս ծայր անտարբեր է դէպի ուսումնարանը և հասարակական հիմնարկութիւնները. գուցէ Կովկասում չի ճարվի մի ամենայետ մնացած գիւղ, որն այնքան սառն լինի դէպի իր պարտաւորութիւնները կատարելիս, քան մեր Փօթիի «բարեպաշտ» ծխականները:

Քանի-քանի անգամներ մենք ականատես ենք եղել, որ ժողովի նշանակված օրերում երևում են մի քանի հոգի. և այսպիսով տուժում է գործը:

Այստեղ ունենք նաև Կովկասի Հայոց Բ. Ընկ. ճիւղը. այդ ևս անուանական մի ճիւղ է. «անունը կայ, ամանում չը կայ»: Ուսումնարանը, ի հարկէ, տարէ-ցտարի աւելի առաջ գնալիս՝ ծախսերն էլ ինքնաբերաբար աւելանալու են. թէ ուսուցչական կազմը աւելացնելու և թէ ուսումնական պիտոյքների համար որոշ ծախսեր են աւելանում:

Այս երրորդ տարին է, որ մեր ուսուցիչ Յակոբ Խայխեանը տանում է դասերը առանձին. այս տարի այլ ևս անկարելի էր մենակ տանել գործը. ուստի հոգաբարձութիւնը խնդրեց օրիորդ Սօֆիա Դաւթեանցին, որ ռուսերէնի դասերը յանձն առնէ, տարեկան առաջարկելով վարձատրութիւն 180 րուբլի. իսկ Խայխեանի ռոճիկը այս տարի ակամայաբար 10 րուբլի հոգաբարձութիւնը պարտաւորվեց պակասեցնել, որովհետև անկարող էր աւելի վճարել: Անկեղծօրէն խոստովանելով շնորհակալութեան արժանի են թէ ուսուցիչը և թէ ուսուցչուհին, որոնք ի նկատի առնելով գործի վեհութիւնը, զիջեցին հոգաբարձութեան առաջարկութեան:

Այսօր, ուսումնարանի դահլիճում, հոգաբարձութիւնը հրաւիրել էր բոլոր ծխականներին՝ ներկայ լինելու և խորհրդակցելու ուսումնարանի դրութեան, քահանայական հարցի, գերեզմանատան հարցի մասին, որոնց բարեկարգութեան համար հոգաբարձութիւնը նպատակայարմար է համարում մտցնել ծխական տուրք, որի հասոյթով կարելի էր ծխական գործերը կարգի բերել: Չը նայած, որ հրաւիրաթուղթը ահա մի շաբաթ է այս կողմ այն կողմ կարդացվում էր, և ներկայ լինելու համար ստորագրված էին աւելի քան 30—40 անձնաւորութիւններ, բայց և այնպէս ներկայ էին մինչև ժամը 12-ը (ժողովը նշանակված էր 10-ին) 16 ծխականներ երկու սեռից: Հոգաբարձութեան կողմից Ղազարոս Բագարեանը պարզաբանեց ժողովի նպատակը, ծխական տուրքի անհրաժեշտութիւնը, և ներկայ ժողովականների համաձայնութեամբ առաջիկայ կիրակի օր, սեպտ. 26-ին, նշանակված է երկրորդ ժողով՝ վերոյիշեալ հարցերի համար:

Բիւզանդ Դասպարեան

Բ. Մ. ԴՕԼՈՒԽԱՆԵԱՆԻ ԹԱՂՈՒՄԸ

—

Քաղում ենք «Баку» լրագրից Բ. Դօլուխանեանի թաղման նկարագրութիւնը յապաւումներով:

Առաւօտից Պարապետը և հանգուցեալի բնակարանի մօտերը ժողովված է խուռն բազմութիւն:

Հանգուցեալի մօտիկ ազգականները և ծանօթները դիմում են դէպի բնակարանը. այստեղ աչքի է ընկնում Բագուի նահանգապետ Ալիչեվսկին:

Ժամը 11-ին դագաղը դուրս է բերվում բնակարանից: Ամեն ազգութիւնների, դասակարգերի և ուղղութիւնների մարդիկ շտապում են դագաղը վերցնելու:

Եկեղեցում, որ լի է հայերի, ռուսների, թիւրքերի, հրէաների, գերմանացիների, վրացիների ներկայացուցիչներով, պատարագիչն է Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի ներկայացուցիչ՝ Շամախուց եկած Անանիա արքեպիսկոպոսը, մասնակցութեամբ Զաւէն և Ներսէս վարդապետների և Բագուի հայ հոգևորական դասի: Երգում է Անտոն Մայիլեանի խմբապետութեամբ քառաձայն խումբը:

Աղօթողների թւում եկեղեցում կանգնած են քաղաքագլուխ Մարտինօվը՝ կնոջ հետ, քաղաքագլուխը, երկաթուղ. վարչութեան ներկայացուցիչ Լավրօվը, հանքային վիճակի ներկայացուցիչ Գավրիլօվը, առևտրական դպրոցի ներկայացուցիչ Տարտակօվը և այլն:

Եկեղեցու առաջի հրապարակը լի է ժողովրդով:

Անանիա արքեպիսկոպոսը իր դամբանականի մէջ ծանրացաւ հանգուցեալի հասարակական լայն գործունէութեան վրա: Վերյիշելով, որ Դօլուխանեանի նախաձեռնութիւնը Էջմիածնի հողերը ոռոգելու շահաւէտ նախագծի կազմելու մէջ և յորդորեց յանուն հանգուցեալի յիշատակի շարունակել սկսված գործը:

Պատարագը աւարտելուց յետոյ դագաղը դուրս բերին: Անկարելի է նկարագրել այն, ինչ որ կատարվում էր փողոցներում: Երբ սգերթը տարածվեց Կօլիւբակինսկի, Մարինսկի, Գիմնազիչէսկի փողոցներով, ամբոխի թիւը հասաւ 15—20 հազարի: Զօրս կողմը գլուխների ծով է: Պատշգամբները, տանիքները, ամեն տեսակ բարձր տեղերը լի են մարդկանցով: Ամեն երթևեկութիւն կանգ առաւ փողոցում: Սգերթին մասնակցողներից մէկը նկատել է.

— Միայն Գրիգոր Արծրունու թաղումն է յիշեցնում այս ամենը...

Հայոց Մարդասիրական Ընկերութեան շինութեան առաջ կատարվեց կարճ հոգեհանգիստ:

Փողոցներում սինեմատօգրաֆը և լուսանկարիչները նկարում են սգերթը մի քանի անգամ:

Գերեզմանատանը առաջին ճառը արտասանեց Մարդասիրական Ընկերութեան ներկայացուցիչ Յ. Մարգանեանը: Նա շեշտեց, որ հանգուցեալը քաջ գիտակցում էր իր հասարակական պարտականութիւնը և իր ամբողջ եռանդով ու ոյժով նուիրված էր այդ պարտականութեան կատարման:

Ապա զգացված ճառ է արտասանում հայ եկեղեցա-ծխական դպրոցների հոգաբարձութեան ներկայացուցիչ Տ. Բէկզադեանը:

Ճառերը վերջացան. վերջին աղօթքից յետոյ Բօղդան Մօխսէվիչի դագաղը իջեցնում են փոսը, և շուրջը լսվում է հեծկլտանք ու լաց...

Ժողովուրդը ցրվում է...

—

Հանգուցեալ Բ. Դօլուխանեանի մահվան առիթով ցաւակցական հեռագիրներ էին ուղարկել նաև Կ. Հ. Բ. Ընկ. խորհուրդը, Բագուի Կուլտ. Միութեան նախագահ Կ. Խատիսեանը Լօնդօնից, սինօդի անդամ Բագրէն վարդապետը, Պետերբուրգի եկեղեցական խորհուրդը, Թիֆլիսի «Մեղու» ընկերութեան վարչութիւնը և այլն:

—

Շ. և Կ. Տէր-Մարգարեանները, որոնց ամարանոցում Կիսլօվօդսկում պառկած էր վերջին ամիսները հանգուցեալը, ուղարկել են 300 րուբլի՝ Դօլուխանեանի անուան ֆօնդի համար և 25-ական րուբլի Բագուի և Թիֆլիսի որբանոցներին:

ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ ՀԻՒԱՆԴ Է

—

Հասարակական կեանքը հիւանդ է. նա հոգեվարքի մէջ է. պէտք է լրջօրէն մտածել նրա բժշկման մասին:

Ահա մտքեր, որոնք լսվում են աջից ու ձախից, զարգացած մարդու բերնից, թէ թերթերից:

Բայց ինչո՞ւ այդ կեանքը այն աստիճան ընկել է, որ ամենն էլ միաբերան նրա ողբերգական վիճակի մասին են խօսում, ապաքինման, արմատական և լուրջ միջոցների վրա խորհում:

Այս ամենի պատճառները բազմաթիւ են, բայց ամենաէականը բէակցիայի կատարեալ յաղթանակն է, որ ամեն ինչ ուզում է խեղդել իր ճիրանների մէջ, ոչնչացնել, հասարակական ու կուլտուրական ինքնագործունէութիւնը հողի հետ հաւասարեցնել, ի չիք դարձնել:

Այսպէս են դատում բոլորը, թէ ժողովրդի շահերին ծառայող, նրա անկեղծ բարեկամ մարդիկ և թէ այդ մարդանց բերան լրագիրները:

Ինչ ասել կուզի, որ եթէ Ռուսաստանի բոլոր ժողովուրդները տապակվում են միևնոյն թաւայի մէջ, այդ ընդհանուր հիւանդութիւնից զերծ չէ կարող մնալ և մեր հարևան վրաց ազգը:

Վրաց թերթերից «Սախալխօ Գազէթին» իր 110-րդ համարի առաջնորդող յօդուածում, խօսելով այս ընդհանուր ախտի մասին, շատ վատ գոյներով է պատկերացնում վրաց հասարակական կեանքը, որի մէջ տիրում է ոչ միայն կատարեալ անտարբերութիւն դէպի ամեն ինչ, որ հասարակաօգուտ է ու նուիրված է նրա շահերին, այլ և թերթը այդ կեանքում նկատում է սոսկալի բէգրէս, յետադիմութիւն:

Նա նկատում է, որ մաքի ու գիտութեան արիստօկրատիայի, այսինքն առաջաւոր դեմօկրատ ինտէլիգէնցիայի վրա այն աստիճան ազդել է պետական յետաշրջականութիւնը, որ նա խոյս է տալիս հասարակական գործունէութիւնից, որպիսի երևոյթը, թերթի կարծիքով, վրաց ժողովրդի համար մահվան համազօրութիւնն ունի:

«Հնագոյն և առաջնակարգ վրաց կուլտուրական հաստատութիւնը, Վրաց Մէջ Գրագիտութիւն Տարածող Ընկերութիւնը, այնպիսի ծայրայեղ դրութեան մէջ է գտնվում, որ վարչութեան նիստեր գումարել իսկ չէ կարողանում յարմարեցնել», — ցաւելով նկատում է թերթը:

«Վարչութեան անդամներից շատերը կամ ինքնակամ և կամ իրանց կամքի հակառակ փախչում են գործից. այսպիսի վարմունքից յետ չէ մնում և վարչութեան նախագահը, առաւելապէս այն ամօթալի դէպքից յետոյ, որը վերաբերում էր գրքերի ու դրամի գործառնութեանց:

«Վարչութեան անդամներից իւրաքանչիւրը շատ լաւ գիտէ, թէ ինչ աններելի գործ է հրաժարվել վարչութեան անդամութիւնից այն ժամանակ, երբ գործի մէջ մտցնելու համար նոյնիսկ չը կան թեկնածուներ:

«Բայց չը նայած սրան, այնուամենայնիւ փախչում են գործից, խոյս են տալիս հասարակական գործունէութեան ասպարէզից: Այսպէս են վարվում այն ինտէլիգէնտները, որոնց պահ տուեց հասարակութիւնը իր ամենաթանգագին կուլտուրական հիմնարկութիւնը... Սա բէակցիա չէ, այլ բէգրէս է»:

Ապա թերթը խօսում է վրաց գիմնազիայում տեղի ունեցած այն խայտառակ դէպքի մասին, երբ աշակերտներից երկուսը ծեծի ու անարգանքի ենթարկեցին դպրոցի վերատեսչին և ուսուցիչներից մէկին:

«Վրաց կուլտուրական երկրորդ հաստատութիւնը, — շարունակում է թերթը, — ուր պիտի հաւաքվեն վրացի ինտէլիգէնտների լաւագոյն անդամները, մատաղ սերնդին կրթելու համար, վրաց գիմնազիան է, որը մեր աչքի առաջ քայքայման է ենթակայ: Սոսկալի ու երկիւղ ներշնչող դէպքը, որը վերջերս պատահեց այս հաստատութեան մէջ, ներքին այլանդակութեան ու անհամերաշխութեան նշանն է»:

Շարունակութեան մէջ յօդուածն ասում է, որ համանման տգեղ դէպքեր պիտի կատարվէին եղել դեռ շատ անգամներ, եթէ չը լինէին անձինք, որոնք արգելք են հանդիսացել՝ նման դատապարտելի երևոյթների առաջ գալուն:

«Ինչի՞ն և ո՞ւմ պիտի վերագրել այս եւրոպասարդների մէջև բռունցքի կուլտի տարածումը, եթէ ոչ միայն ուսուցիչների ազդեցութեան ու դպրոցական դիսցիպլինայի բացակայութեան, այլև վրացի այն կարգի ինտէլիգէնտներին, որոնք դաստիարակներից աւելի ազդեցութիւն ունեն աշակերտների վրա:

«Եւ մի՞թէ վրացի այս ինտէլիգէնտները վերջին ժամանակի ընթացքում բռունցքի կուլտը չէին զարգացնում, բռունցքին չէին երկրպագում...

«Վրաց գիմնազիայի մէջ պատահած ինցիդենտը միայն հիւանդութեան սիմպտոմն է, իսկ հիւանդութիւնը աւելի խորունկ է թաղված:

«Կամ հակամարդկայնութիւն է ու անգործունէութիւն և կամ անարգելիք աշխատանք — ահա թէ ինչն է բնորոշում ժամանակակից վրաց կուլտուրական հաստատութիւնները:

«Մեր խորին համոզմունքով, սա՝ թեա-

[illegible]

Ցար. Գասպարեան

ԱՆԱՍՆԱԲՈՒԺԱԿԱՆ 1 ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻՑ

Պետերբուրգ, 17 սեպտեմբերի

[illegible]

Մենք հայերս չափազանց շատ ենք սիրում քննադատութիւն։

Ճիշդ է, քննադատութիւնը շատ լաւ բան է, որովհետև դրանից յետոյ պարզվում է ճշմարտութիւնը, բայց հայկական քննադատութիւնը մեզ երբեք դէպի ճշմարտութիւն չէ տանում։

Նա, ընդհակառակը, աշխատում է քօղարկել այդ ճշմարտութիւնը, կեղծիքը դարձնել իրողութիւն և դրանով «ովսաննա» ասել իր խսին։

Հէնց այդ կատեգորիայի քննադատներն են, որ ծաղրում են մեր իրականութեան մէջ գործող գիւղատնտեսներին, թէ «փէյնի» և «մածնի» մասին խօսելով ազգը երբեք չի փրկվի։

Թէ որքան սխալ են հասկանում նրանք այդ փրկութիւնը, բաւական է՝ եթէ միայն ասենք, որ գիւղատնտեսութիւնը, իր գիտական փորձութիւններով, միշտ բարձրացնում է գիւղացիների տնտեսական ղրութիւնը, որից առաջ է գալիս նիւթական ապահովութիւն, իսկ սրանից էլ բղխում է հոգեկան և մտաւոր աշխարհների զարգացումը։

Ցաճախելով համագումարի մի շարք նիստերին, ես չը կարողացայ առանց կսկծի յիշել մեր կովկասեան խեղճ գիւղացիութիւնը և այն «ինտելիգենցիային», որ մեղադրում է մեզանում ամեն մի լաւ և առաջադիմական գործ։

Մենք աղքատ ենք և տգէտ. այդ բաւական չէ, խեղդում ենք և մեզ համար աշխատող մաքուր հոգիներին և ապա աղաղակում առաջադիմութեան մասին։

Սա իմ եզրակացութիւնս է, համագումարից յետոյ։

Ցաւալի եզրակացութիւն։ Մ. Ազեան

ԼԱԶԱՐԵԱՆ ՃԵՄԱՐԱՆՈՒՄ

Համարեա մի ամբողջ տարի շարունակվում էր Մոսկվայի Լազարեան արևելեան լեզուների ճեմարանի ռեվիզիան։ Քննութիւնը կատարում էր նախկին շրջանային տեսուչը, այժմ ռուսական դպրոցի դիրեկտորը Ֆինլանդիայում, Սմոլեանինով։ Նա, „Ст. М." լրագրի ասելով, ջերմ կերպով գործի կպաւ, աշխատելով մերկացնել «սեպարատիստական նկատումներ» ոչպէս աշակերտների, նոյնպէս և ուսուցիչների մէջ։ Սակայն այդ ռեվիզիան, ոչպէս և նախընթացները, ոչինչ հետևանքներ չը տուեց, չը նայելով այն բանին, որ քննիչը մտնում էր ճեմարանի կեանքի բոլոր մանրամասնութիւնների մէջ. նրա համար թարգմանում էին մինչև անգամ հայերէն դասագրքեր, որոնց մէջ նա ի զուր որոնում էր «սեպարատիստական» ոգի. նա ներկայ էր հայոց լեզուի դասերին կրտսեր և բարձր դասարաններում։ Եռանդով օգնում էր ռեվիզորին ճեմարանի տեսուչ Թանդեանը, որը առանձին հոգածութիւն է ցոյց տալիս «կրամոլան» արմատախիլ անելու գործում և հաստատելու ճեմարանում ախարեչֆորմային դպրոցի կարգերը...

Ցանկանալով պաշտպանել ճեմարանը արտաքին ազդեցութիւններից, Թանդեան աւելի հեռու գնաց. առանձին կարգադրութեամբ նա ոչ-առաջադէմ աշակերտներին արգելեց հրաւիրել ռեպետիտորներ դրսից։ Նոր կարգադրութեան համաձայն՝ ռեպետիտորներ կարող են լինել կամ վերակացուները, կամ բարձր դասարանների աշակերտները, որոնք կը ստանան այդ դասերը որպէս առանձին վարձատրութիւն իշխանութեանը «հաւատարիմ» մնալու համար...

Մինչև այդ կարգադրութիւնը՝ ճեմարանում դասեր ունէին չքաւոր հայ ուսանողներ կամ թէ նախկին ճեմարանականներ, սակայն նրանք այժմ զրկված են այդ աշխատանքից, շնորհիւ Թանդեանի նոր «առողջացնող» տակտիկայի։

Թէպէտև ոչինչ վարկաբեկող բան չէ գտնվել ճեմարանում, ռեվիզիան տխուր հետևանքներ ունեցաւ ուսուցչական դասի համար։ Արձակված է, օրինակ, գրականութեան ուսուցիչ Բ., իսկ մի այլ ուսուցիչ խիստ յանդիմանութիւն ստացաւ շրջանի հոգաբարձուից։

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԱՐԴԻՒՆԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆԸ 1910 ԹԻՒՆ

Առևտրի և արդիւնաբերութեան մինիստրութիւնը կազմել է մի ընդարձակ տեղեկագիր Ռուսաստանի առևտրի և արդիւնաբերութեան ժամանակակից դրութեան մասին։

Մինիստրութիւնը ընդգծում է առևտրի և արդիւնաբերութեան նկատելի բարելաւումը, որ, մինիստրութեան կարծիքով, հետևանք պէտք է համարել լաւ բերքի ստացման։

1910 թ. ընդարձակ գործունէութիւն ցոյց տուին ակցիօներական ձեռնարկութիւնները։ Թոյլատրվեց բանալ 139 ակցիօներական ընկերութիւններ 98 միլիոն ռուբլի դրամագլխով։

Յետոյ մինիստրութիւնը շեշտում է մետաղագործական արդիւնաբերութեան բարձրացումը։

ՀԱՄԱՌՈՒՍԱԿԱՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԻ ՆԱԽԱԳԻԾ

Առևտրի ու արդիւնաբերութեան մինիստրութիւնը մի միջնորդութիւն ստացաւ Կոստրոմայի զեմստվօյից հիմնել Կոստրոմայում Ռոմանովների Տան 300-ամեայ թագաւորութեան տարեդարձին, այսինքն 1913 թ., համառուսական արդիւնաբերական ցուցահանդէս։ Մինիստրութիւնը այս միջնորդութեանը վերաբերվեց բացասաբար, որովհետև, նրա ստացած տեղեկութիւնների համաձայն, արդիւնաբերական կազմակերպութիւնները դէմ են որևէ արդիւնաբերական ցուցահանդէս կազմակերպելուն Ռուսաստանում։

Մոսկվայի բօրսային կոմիտէտը իր զեկուցագրի մէջ յայտնում է, որ ներկայիս արդիւնաբերութեան տրամադրութիւնը այնքան էլ ուրախալի չէ, որպէսզի մարդ մտածի արդիւնաբերական տօնակատարումներ կազմելու մասին։ Գործարանատէրերի և ֆաբրիկատէրերի Մոսկվայի միութիւնը մատնանշում է, որ արդիւնաբերութեան արդի կացութեան ժամանակ մօտիկ ապագայում չէ կարելի մտածել իսկ ցուցահանդէս կազմելու մասին։ Բագուի նաւթարդիւնաբերողները գտնում են, որ ոչ արդիւնաբերողները, ոչ էլ պետական գանձարանը միջոցներ չունեն ցուցահանդէս կազմակերպելու համար։ («Р. С.»)

ԽՈԼԵՐԱ ԵՒ ԺԱՆՏԱԽՏ

◆ Սեպտեմբերի 22 ի մինչև առ. ժամը 9-ը խոլերային բարաքներում կային 3 հիւանդ։ Սեպտեմբերի 22-ի առ. ժամը 9-ից մինչև սեպտ. 23-ի առ. ժամը 9-ը հիւանդացաւ 1 մարդ, առողջացաւ 1-ը, այնպէս որ կրկին մնում են 3 հոգի։

22 սեպտեմբերի

Նովօչերկասկ.—Օրվայ մէջ խոլերայով հիւանդ. 19, մեռ. 5, մնում են 344։

Մարսէյլ.—«Bosфор» նաւով եկած 3 հոգին հիւանդացան խոլերային նշաններով։

Բագու.—Մի շաբաթում Բագուի նահանգում խոլերայով հիւանդ. 13, մեռ. 12։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

◆ Պաշտօնական «Кавказъ» լրագիրը հաղորդում է, որ Կովկասի Փոխարքան իր կալուածքից մեկնելու է դէպի Կովկաս հոկտ. 1-ին։ Հետևաբար կոմսի մուտքը Թիֆլիս սպասվում է հոկտ. 5-ին, առ. ժամը 9-ին։

◆ Վաղը Կովկասի Փոխարքայի խորհըրդի նիստում քննվելու է Կարսի և Բաթումի շրջանների քաղաքից դուրս ապրող ազգաբնակութեան հողային կացութեան գըլխաւոր հիմունքների հարցը։

◆ Այս օրերս Էրլիխեան «606» պրէպարատը գործադրվեց նաև Միքայէլեան հիւանդանոցում 2 հիւանդների վրա, որոնցից մինը տառապում էր մալիարիայի սուր հիւանդութեամբ, իսկ միւսը սիֆիլիսի ծանր տեսակով։ Նոր դեղի սրսկումից յետոյ, հէնց հետևեալ օրը երկուսի տաքութիւնն էլ իջաւ, հիւանդների ախորժակը բացվեց և նրանք այժմ իրանց լաւ են զգում։

◆ Սրանից 8 տարի առաջ Թիֆլիսում մեռած Յ. Ամիրեանը թողեց ի միջի այլոց մի գումար, որի տոկոսիքը նա կտակեց այն առաջին գիւղատնտեսական կրթական հաստատութեան, որ կը բացվի իր մահվանից յետոյ։ Այժմ այդ տոկոսները կազմում են 5,111 ռուբլի, որպիսի գումարը կտակակատարի կողմից այս օրերս դրվեց պետական բանկում ի պահեստ։

◆ Պետական բանկի Թիֆլիսի գրասենեակում շուտով ի պահեստ կընդունվեն տոկոսաբեր և ուրիշ արժէթղթեր։ Այս նոր օպերացիան այն օգուտն ունի մանաւանդ ազգաբնակութեան ստորին խաւերի համար, որ բանկը ինքը կը հաշւէ արժէթղթերի տոկոսիքը, կապահովագրէ իր ժամանակին խաղարկու տոմսերը, կը որոշէ կուպօնների գումարները և այլն։

◆ Մեզ հաղորդում են, որ Հաւլաբարի հասարակական կլուբը վաղվանից, շաբաթ օրը սեպտեմբերի 25-ին, տեղափոխվում է նոր շէնութեան մէջ՝ Հաւլաբարի հրապարակի և Լազրէվսկայա փողոցների անկիւնում գտնվող Մարտիրոսօվի տունը։ Նոյն օրը երեկոյեան տեղի կունենայ այնտեղ ընտանեկան երեկոյթ և ընդհանուր ընթրիք՝ ստորագրութեամբ։ Ներկայումս կլուբի շէնութիւնը կարգի է բերվում և պատշաճաւոր դրութեան մէջ դրվում կարգն ու սարքը։

◆ Սանիտարական մարմինը պատուիրագրեց քաղաքային առևտրա-տնտեսական գործակալներին շրջել այն տեղերը, ուր պահվում են մեծ քանակութեամբ մրգեր և տէրերին պարտաւորեցնել ոչնչացնել անմիջապէս փտած մրգերը։

◆ Թիֆլիս է եկել յատուկ անձն՝ պետական բանկի Թիֆլիսի գրասենեակի գործերը քննելու նպատակով։

◆ Թիֆլիսի քաղաքային վարչութեան մէջ շինարարական և սանիտարական բաժանմունքների գործունէութիւնը միացվեց։

◆ Այս տարի Ղարայազի գաւառում բամբակի բերքը միջինից ցածր է։

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԿԵԱՆՔԻՑ

◆ Արտաքին գործերի մինիստրութիւնը յանձնեց առևտրի և արդիւնաբերութեան մինիստրութեանը առևտրական դաշնագիրների գերմանական ընկերութեան միջնորդութիւնը Ռուսաստանում նոր տոմար մտցնելու մասին։ Միջնորդութեան մէջ ասված է, որ թէպէտ նոր տոմարի հարցը Ռուսաստանում ներքին քաղաքականութեան գործ է, սակայն նա վերաբերում է ոչ միայն ռուսներին, այլ և առևտրական դաշնագիրներին մասնակցող օտարահպատակներին։ Օտարահպատակները վնասներ են կրում և դըժուարութիւնների են հանդիպում տարբեր տոմարների պատճառով։ Այդ բանը մանաւանդ աչքի է ընկնում մուրհակային գործում։ Ռուս առևտրականները գիտակցօրէն օգուտ են քաղում գրիգորեան և յուլեան տոմարների ժամանակի պանազանութիւնից՝ անարդար օգուտներ ստանալու համար։

◆ Առևտրի և արդիւնաբերութեան մինիստրութիւնը օրինագիծ առաջարկեց Կայսերական Տեխնիքական Ընկերութեանը 9 հազար ռուբլի յատկացնելու մասին միջազգային դպրոցական ցուցահանդէս սարքելու համար։

◆ Սեպտեմբերի 17-ին կառավարիչ սենատում քննվում էր գրող Ս. Էլպատևսկիի գանգատը, որը դատապարտված է մի տարվայ բերդարգելութեան «Հողը ազգայնացնելու անհրաժեշտութեան մասին» յօդուածի համար, որ տպված էր «Земля и Свобода» ամսագրում, որը խմբագրում էր նա։ Սենատը առանց հետևանքների թողեց գանգատը։

◆ Գաղթականական վարչութեան հաղորդած փաստերից երևում է, որ գաղթականական ալիքը նշանաւոր կերպով ընկել է։ 1910 թւի յունվարի 1-ից մինչև օգոստոսի մէկը Սիբիր են գաղթել ընդամենը 316,000 մարդ, այն ինչ՝ նոյն ժամանակամիջոցում 1909 թւին գաղթել են ընդամենը 623,000 մարդ։ Գաղթականական վարչութիւնը գաղթականութեան թուլանալը վերագրում է երկու անգամվայ լաւ բերքին Եւրոպական Ռուսաստանում և անբերրիութեանը Սիբիրում։ Վարչութեան կարծիքով, ամենևին չը պէտք է այն եզրակացութեան գալ, թէ գաղթականութիւնը առհասարակ պակասում է, և այդ պատճառով եկող տարվայ համար պատրաստված են նոյնքան մասեր, որքան և անցեալ տարի, այն է 350,000։

◆ «Нов. Время» լրագիրը արժանահաւատ աղբիւրներից իմացել է, որ եկամտային հարկի օրինագիծը կարող է առաջարկվել Պետական Դումայի քննութեան ներկայ տարվայ Ծնունդից յետոյ։ Յանձնաժողովը ներկայումս արդէն աւարտում է իր աշխատանքները։ Օրինագծին համակրութեամբ են վերաբերվում համարեա բոլոր ֆրակցիաները, բացի առևտրա-արդիւնաբերական խմբից։ Սակայն Պետական Խորհրդից է սպասելի աւելի քննադատական վերաբերմունք դէպի օրինագիծը։ Բայց այն դէպքում, եթէ մեծամասնութիւնը կուզենայ շուտ քննել նախագիծը, նա կարող է կեանքի մէջ մտնել դեռ ևս երրորդ Դումայի վերջին նստաշրջանների ընթացքում։ Գործադրվելու աւելի քիչ շանսեր ունի արդիւնաբերութեան վրա հարկ դնելու օրինագիծը։ Պետական Խորհրդում սաստիկ դիմադրութիւն է սպասվում օրինագծին արդիւնաբերութեան և առևտրի ներկայացուցիչների կողմից։

ԳԻՏՈՒԹ., ԳՐԱԿԱՆ., ԳԵՂԱՐ.

ԹԱՏՐՈՆ ԵՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

Ռուսաց դրամատիկական խումբը, Վ. Նիկուլինի ղեկավարութեամբ, բացեց իր սեզօնը երեքշաբթի, սեպտեմբերի 21-ին «Բէլուգինի ամուսնութիւն» կոմէդիայով, որի մէջ դերասան Մուրոմցէվ իր խաղով Անդրէյ Բէլուգինի դերում ցոյց տուեց, թէ, արդարև, ինքը տաղանդաւոր դերասան է և խմբի նշանաւոր ույժը։ Մուրոմցէվ հրապուրեց հանդիսականներին իր ձիրքի բազմապանութեամբ։ իր անպաճոյճ և պարզ, բայց տպաւորիչ և բնական խաղով, զգացումների գեղարուեստական ճշմարտութեան արտայայտութեամբ և մանաւանդ դերի խորին ըմբռնողութեամբ Ուստի և այդ առաջին երեկոյ որոշ վճռական գաղափար կարելի եղաւ կազմել Մուրօմցէվի մասին. Մնացած դերակատարների մասին կարելի է գաղափար կազմել միայն մի քանի խաղից յետոյ։

Գովելի է և Նիկուլինի ձեռնարկութիւնը՝ մատչելի անել թատրոնը հասարակութեան՝ նշանակելով էժան գներ։ Հ. Ա.

Սեպտեմբերի 22-ի երեկոյեան տեղի ունեցաւ Նիկուլինի խմբի երկրորդ ներկայացումը։

Խաղացվեց երկու կոմէդիա. «Սէր և նախապաշարմունք», հեղ. Մէլվիլի, և «Տարտիւֆ», Մոլիէրի։

Իրանց գեղեցիկ և մտածված խաղով այդ երեկոյ աչքի էին ընկնում Սաէնկօ-Գօրին, Մուրօմցէվ, Պօկրօվսկի, Նիկուլին։

Միանգամայն հիանալի խաղաց օր. Գօլօզկօվա աղախին Դորինայի («Տարտիւֆում») ոչ պակաս պատասխանատու դերը, որով և վաստակեց հասարակութեան կողմից բուռն ծափահարութիւններ։

Թատրոնում բաւականաչափ հասարակութիւն կար։

Այսօր երեկոյեան կը խաղացվի Լէօնիդ Անդրէևի «Gaudeamus» նոր պիէսը ուսանողական կեանքից։ X.

Արքունական թատրոնում սեպտեմբերի 20-ին դրվեց «Ֆաուստ» օպերան, որ գրեթէ ամեն տեղ ամենասիրված օպերաներից մինն է։ Ղեկավար Էյխէնվալդ ամեն ջանք գործ էր դրել, պատրաստելով նոր դեկօրացիաներ և զգեստներ, մի նոր թարմութիւն տալու ներկայացման։ Մէֆիստոֆէլի դերը կատարող Մօզժուխինը պարզ ցոյց տուեց, որ խմբի մէջ նա լուրջ ույժ է և տաղանդաւոր երգիչ։

Ներկայ սէզօնի աջողութեան համար Էյխէնվալդի գործ դրած միջոցները և կատարած պատրաստութիւնները ցոյց են տալիս, որ նա կամենում է գրգռել Թիֆլիսի հասարակութեան մէջ ձգտումն դէպի բանաստեղծութիւնը, գեղեցկութիւնը, գեղարուեստականութիւնը և չէ ղեկավարվում բացառապէս շահադիտական կամ առևտրական նկատումներով։ Երբեք Թիֆլիսը չէ ունեցել տէնօրների այնքան շատ ույժ, ինչպէս այժմ։ Դէկօրացիաները, զգեստները բոլորովին թարմ են։

Թէ օպերային և թէ դրամատիկական խմբերը, համարձակ կարելի է ասել եղած մի քանի ներկայացումներից յետոյ, կանգնած են իրանց կոչման բարձրութեան վրա։ Հ. Ա.

«606»-Ը ԽԱՐԿՈՎՈՒՄ

Սեպտեմբերի 4-ին և 11-ին նշանակված էին այստեղի հասարակական գրադարանի ընդարձակ դահլիճում Խարկովի Բժշ. Ընկերութեան մի քանի գիտական զեկուցումները պրոֆ. Էրլիխի պրէպարատի մասին։ Դահլիճը ամեն անգամ ծայրէ-ծայր լիքն էր բժիշկներով, ուսանողներով, ուսանողուհիներով և հասարակութեան խուռն բազմութեամբ։

Չը նայած որ Բժշկ. Ընկերութիւնը դիտմամբ ընտրել էր այդ ահագին դահլիճը, այնուամենայնիւ վերջինս չը կարողացաւ տեղաւորել բոլոր ցանկացողներին, ուստի և շատերը յետ դարձան։

Նախագահում էր համալսարանի պրոֆ. Ձիրիկօվը։ Զեկուցանողներն էին համալսարանի բժիշկ-պրոֆեսօրները և մի քանի աչքի ընկնող բժիշկներ։

Պրոֆ. Կօրշունը ասաց մօտաւորապէս հետևեալը.

«Սիֆիլիսը բժշկելու համար բժշկականութիւնը, մինչև «606»-ի գիւտը, բոլորովին անզօր չէր. օրինակ նրա իրաւունքի տակ կար այնպիսի բժշկական միջոց, ինչպէս սնդիկը (ртуть), սակայն Էրլիխի պրէպարատի մէջ բժշկականութիւնը, հաւանօրէն, գտել է աւելի զօրեղ միջոց, բայց այս վերջինս էլ չէ կարելի դեռ վերջնականապէս ասել որ բոլորովին կատարեալ է։ Մի քանի դէպքերում «606»-ի գործածումը տալիս է փայլուն հետևանքներ, իսկ մի ուրիշ դէպքում մի քանի ժամանակ անցնելուց կրկին նկատվում են հիւանդութեան սիմպտօմները։ Անկասկած հարկաւոր է, որպէսզի «606»-ի սրսկելուց մի անգամից սպանվեն բոլոր սիֆիլիտ. սպիրոխէտները, այլապէս կենդանի մնացած պարազիտները ընտելանում են և դառնում են անզգալի մկնդեղին»։

Պրոֆեսօրն ապա ասաց, որ առաջ «606»-ը սրսկել են հիւանդներին 0,3—0,4 գր. չափը, այն ժամանակ խեղոյն անյայտացել են սիֆիլ. սպիրոխէտները, իսկ մի քանի օր անցնելուց կրկին սկսել են երևալ, բայց երբ սկսել են սրսկել 0,5—0,6 և 0,7 գր. չափը, այն ժամանակ սպիրոխէտները բոլորովին ոչնչացել են, թէև եղել են դէպքեր, որ նրանք կրկին են առաջ եկել հիւանդի օրգանիզմի մէջ։ Սակայն, համոզվելով «606»-ի բարձր նշանակութեան հետ, յարգելի պրոֆ. իր զեկուցումը վերջացրեց հետևեալ խօսքերով. «Պէտք է մտցնել «606»-ը մասնաւոր գործածութեան մէջ»։

Այնուհետև խօսեց պրոֆեսօր Գէօրգիևսկին, որ կատարել է հետազօտութիւններ սիֆիլիսով, տիֆով և մալիարիայով հիւանդների վրա։ Նա ասաց, որ պրոֆ. Էրլիխի պրէպարատը սրսկել է մի քանի՝ տիֆով հիւանդների, չափը 0,3 գր., սակայն դրական հետևանքներ չէ տեսել, բայց նա հակւում է մտածելու, որ այդ չափը շատ քիչ է և որ աւելի մեծ դօզա սրսկելուց կարելի է տեսնել հաւանօրէն դրական հետևանքներ։ Ինչ վերաբերվում է սիֆիլ. և մալիարիայով հիւանդներին, նա գալիս է ընդհանրապէս յայտնելու, առայժմ միայն, նրանց դրական հետևանքները։

Մնացած զեկուցանողները եկան բազմակողմանի լուսաբանելու «606»-ի նշանակութիւնը և իրանց կատարած հետազօտութիւնները։

Ընդհանրապէս այն միտքն էր տիրում զեկուցանողների մէջ, որ «606» պրէպարատը դեռ շատ է կարօտ երկար ու բազմակողմանի ուսումնասիրութեան։

Վերջը խօսեց պրոֆ. Զարուբինը։ Նա իր զեկուցումի մէջ դրել էր հետևեալ կարևոր հարցերը։ Արդեօք արսենօ-բենզօլը ինչպէս խիկական միջոց կարելի է ընդունել սիֆիլիսի համար թէ ոչ։ Գերազանցում է ներկայ պրէպարատը բոլոր մինչև օրս եղած միջոցներին թէ ոչ։ Առողջացնում է արդեօք «606»-ը սիֆիլ. արմատապէս թէ ոչ։

Առաջին երկու հարցերին զեկուցողը պա-

տասխանեց դրականապէս. ինչ վերաբերում է երրորդ հարցին, Նրա կարծիքով, որպէսզի տրվի վերջնական պատասխան, հարկաւոր է սպասել 30—40 տարի: Նիստի վերջում, պրոֆ. Կորշունի առաջարկութեամբ, որը, ի դէպ է ասել, օրերս ընտրված է Խարկովի համալսարանի բժշկական ֆակուլտէտի դեկան, որոշվեց ուղարկել պր. Էրլիխին հեռագիր, արտայայտելով Նրան յարգանք և ողջունելով Նրան՝ ինչպէս մեծ էքսպէրիմենտատորի՝ «606» պրէպարատը գտնելու առիթով:

Հետաքրքրվելով պրոֆէսոր Էրլիխի այժմեան աշխատանքով, մենք առիթ ունեցանք խօսելու Խարկովի Բժշ. Ընկերութեան բակտերիոլոգիական ինստիտուտի դիրեկտոր բժ. Նետրիգայլովի հետ, որ այս օրերս է վերադարձել արտասահմանից և եղել է պր. Էրլիխի մօտ: Հիացած կերպով է խօսում Նա իր վաղեմի ուսուցչի մասին: «Դուք իսկոյն և եթ զգում էք, որ ձեր առաջ կանգնած է մի մեծ մտքի և գործի Տիտան»—այսպէս սկսեց յարգելի բժիշկը: Նա պատմեց, որ Էրլիխը այժմ բոլորովին պաշարված է ամբողջ աշխարհիս բժիշկներով: «Շատերն են ցանկանում մտնել Նրա ինստիտուտը, բայց շատ քչերին է այդ աջողվում»: Յետոյ Նա ասաց, որ Էրլիխը մեծ հետաքրքրութեամբ է լսել Խարկովում կատարված հետազօտութիւնների մասին, մանաւանդ «606»-ի գործադրումը ոսկրային սիֆիլիսի դէպքերում: Ի միջի այլոց բժիշկը այն միտքն է յայտնել, որ սրսկում կատարելուց յետոյ մի առ ժամանակ անցնելուց սկսում է հիւանդութեան վերադարձը (рецедивы). պրոֆ. Էրլիխը կասկածով է վերաբերվել բժշկի վերջին խօսքերին և ասել է հետևեալը. «Րեցեդիվները կարող են երևալ միայն այն ժամանակ, երբ հիւանդի օրգանիզմի մէջ մտցրած արսենօ-բենզօլը չէ կարողացել սպանել բոլոր սպիրոխէտներին. իսկ այդ կարող է տեղի ունենալ, որովհետև սպիրոխէտների մի մասը ապրում է՝ այնպիսի խոր տեղեր, ուր պրէպարատը չէ կարող ներս մտնել օրինակ՝ արիւնատար անօթների տրոմբոնի մէջ. պրէպարատը համեմատաբար երկար չէ պահվում օրգանիզմի մէջ: Երեք շաբաթից յետոյ Նա դուրս է գալիս մէզի հետ. այնուհետև այն սպիրոխէտները, որոնք ազատ են մնացել խորտակումից, Նորից զարկ են տալիս հիւանդութեան վերադարձին: Այդ դէպքում, երբ երևում է հիւանդութիւնը, պիտի երկրորդ անգամ սրսկել «606»-ը»: Վերջապէս պրոֆ. Էրլիխը իր խօսակցութեան վերջում հաստատապէս այն միտքն է յայտնել, որ հարկաւոր է «606»-ը միայն փորձել կլինիկաներում և երկար ու բազմակողմանի ուսումնասիրել հիւանդներին:

Խարկովին յայտնի բժիշկ Բուրակը, որ այժմ Էրլիխի մօտ է, մի նամակով այսպէս է գրում Ֆրանկֆուրտից: «Ես՝ թւով 1259-դ բժիշկն եմ, որ եկել են այստեղ աշխարհիս բոլոր ծայրերից: Էրլիխի մօտ ես գտայ մի քանի տասնեակ պրոֆէսսորներ, բժիշկներ և զանազան աչքի ընկնող ներկայացուցիչներ բժշկական աշխարհից: Գալիս են մեծ թւով այստեղ Ամերիկայից, Ռուսաստանից և Եապօնիայից»: Վերջապէս իր բովանդակալից նամակը բժիշկ Բուրակը վերջացնում է հետևեալ գեղեցիկ տողերով.

«Մի բան գոնէ ինձ համար պարզ է, որ, ի դէմս Էրլիխի, փորձառական գիտութիւնը Նորից փառաւոր յաղթութիւն տարաւ: Հանճարեղ բժիշկ-մտածողի ստեղծագործական գաղափարը, որ ծնվեց կաբինէտի անդորրութեան մէջ, լաբորատորային փորձի մանրազննին կացութեան մէջ, մարմին և արիւն դարձաւ՝ բանալով տանջվող մարդկութեան առաջ ամենավարդագոյն հեռանկարներ»:

Ուսանող-բժ. Ս. Աղամեան

Խարկով, 15 սեպտ.

ՄԱՄՈՒԼ

«Մշակի» նախորդ համարի Մամուլի բաժնում առաջ էր բերված ռուսական աջակողմեան և չափաւոր մամուլի կարծիքը ֆինլանդական կրիզիսի մասին:

Տեսնենք այժմ, թէ ինչ կերպ են արտայայտում իրանց վերաբերմունքը ձախակողմեան ուղղութեան պատկանող թերթերը, որոնց գլխաւոր տեսակէտը յամենայն դէպս իրաւաբանական է.

Մի փոքր աւելի բարի կամք ու յարգանք դէպի Ֆինլանդիայի իրաւական կազմը,—ասում է „Рус. Вѣд." լրագիրը,—մի փոքր աւելի ուշադրութիւն դէպի երկրի իսկական հոգեբանութիւնը, և ահա այն բոլոր տարաձայնութիւնները, որոնք տիրում են Ռուսաստանի ու Ֆինլանդիայի յարաբերութիւնների միջև, կարող էին հարթվել: Ռուսահպատակները կը ստանային Մեծ Իշխանութեան սահմաններում այն բոլոր իրաւունքները, որը վայելում են ֆինլանդացիները Ռուսաստանում; և այդ բարենորոգութիւնը կը լինէր բնական արդարութեան մի ակտ, այլ ոչ դիմակաւորված եղանակ Ֆինլանդիան հեղեղելու ռուսական չինովնիկներով:

«Ի՞նչ գործնական ընթացք կը ստանայ այսուհետև ֆինլանդական կրիզիսը»—հարց է տալիս „Утро Россіи" լրագիրը և աշխատում նախատեսել նրա հետևանքները:

Սէյմը, ամենայն հաւանականութեամբ, կարձակվի: Այդ ակտը ինքն ըստ ինքեան հակասահմանադրական ոչինչ չէ պարունակում իր մէջ, եթէ նա կատարվում է օրինական պահանջների համաձայն, այսինքն որ մատնանշվում է նոր սէյմ հրաւիրելու ժամանակամիջոցը ևս միաժամանակ:

Լրագիրը, հիմնվելով լուրերի հիման վրա, ենթադրում է, որ կառավարութիւնը նոր սէյմ չի հրաւիրի, այլ կաշխատի առանց սէյմի իրագործել համակայսերական օրէնքները: Կօնֆլիկտը դրանով, ի հարկէ, չի վերանայ, աւելի ևս կը բարդվի:

Այդ դրութիւնից դուրս գալու միակ ելքը թերթը համարում է հետևեալը.

Չը հրաւիրելով սէյմը, նա կը դադարեցնէր նաև համակայսերական օրէնսդրութիւնը Ֆինլանդիայի մասին: Այդ բանը չէ՞ որ ծագում է հէնց յունիս 17-ի օրէնքի իսկական իմաստից:

Բայց այդ միակ ելքն էլ անելանելի է համարում թերթը, որովհետև հաւատացած է, որ կառավարութիւնը կանգ չի առնի կիսաճանապարհին և կը գնայ մինչև վերջ, ուստի յոյս է յայտնում, որ գոնէ Ֆինլանդիան խոհեմութիւն ցոյց կը տայ, չի դիմի էկսցեսների, որովհետև

Դա կը լինէր ամենավատթար ճանապարհը այն դրութեան մէջ, որը ստեղծվում է նրա համար: Դէպի իր հայրենիքն ու օրէնքներն ունեցած իր սիրոյ մէջ, իր կուլտուրականութեամբ ֆինլանդական ժողովուրդը կը գտնէ տակտիկական ցուցմունքներ իր համար այդչափ ծանր պայմաններում:

Վերահաս չարիքներից պէտք է ընտրել փոքրագոյնը—նախազգուշացնում է լրագիրը ֆինն ժողովրդին: Այդ տակտիկական խրատը երբեք չը պէտք է մոռանան բոլոր տկարները:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Թիֆլիս, 20 սեպտեմբերի

«Մշակի» № 203-ի գաւառական տեղեկութիւնների բաժնում Քութայիսից Ս. Նազարեանի գրած նամակում ի միջի այլոց սխալ տեղեկութիւն է տրված իմ մասին: Որպէս թէ ես հոգևոր իշխանութիւնից գործակալ եմ նշանակվել, Քութայիս եմ գնացել ու ժողովրդից չընդունվելով յետ եմ վերադարձել Զխար:

Այսպիսի բան երբեք տեղի չէ ունեցել: 1909 թ. մարտի 2-ին, այսինքն Աշոտ ք. Տէր-Իսրայէլեանցին գործակալական պաշտօնից զրկելուց յետոյ, հոգ. իշխանութիւնը նշանակում է միմիայն գործակալ, իսկ Քութայիսի ժողովուրդը հովւելու իրաւունքը առաջվայ պէս թողնում է Տէր-Իսրայէլեան քահանային:

Ես Զխարի քահանայ լինելով հանդերձ, ինչպէս հոգ. իշխանութիւնն էլ հրամայել էր, գործակալական գործերը պիտի վարէի Զխարից, որովհետև միմիայն գործակալական պաշտօն ստանձնելով ես չէի կարող Քութայիսում ոչ թէ բազմամարդ ընտանիքս, այլ մինչև անգամ ինքս ինձ պահել:

Վերջապէս, ես թէև Քութայիս գնացել եմ, բայց ոչ այնտեղ մնալու կամ չը մնալու, այլ Տէր-Իսրայէլեանց քահանայից մինչ օրս էլ չը ստացված գործակալական հին գործերն ու հաշիւները ստանալու համար:

Զխարի ծխատէր՝ Ա. ք. Գափամաճեան

ՆԱՄԱԿ

Կով. Հ. Բար. Ընկերութեան Վարչութեան

Թիֆլիս, 23 սեպտեմբերի

Որովհետև հիւանդութեան պատճառով չեմ կարողանում վարչութեանդ ժողովներին անձամբ ներկայանալ, իսկ ձևական գրագրութիւնները ցանկալի արագութիւն և հանգամանական լուծումն չեն ստանում, այստեղ խնդրում եմ, որ վարչութիւնդ իր կողմից անմիջապէս կարգէ մի լիազօր, որպէսզի ես և նա փոխադարձաբար իրաւախօս լինենք իմ «Նոր-Այբբենարանի» վիճակը կարճ կերպով և վերջնականապէս որոշելու: Գիրքը հրատարակվել է լուսաւորութիւն տարածելու, իսկ նա դատապարտվել է մնաց կէտի վրա անշարժ մնալու:

Սեդրաք Մանդինեան

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՍՊԱՆԱԿԱՆ ԿՈՐՏԷՍՆԵՐԻ 100-ԱՄԵԱԿԸ

Սպանիան տօնեց իր կորտէսների 100-ամեակը: Ֆրանսիացիների դէմ կռիւ մղելու ժամանակ անկախութեան կուսակցութիւնը գումարեց Կադիկսում առաջին կորտէսները, որոնք և սկսեցին 1810 թւի սեպտեմբերի 24-ին իրանց նիստերը: Առաջին կորտէսները մշակեցին սպանական սահմանադրութեան հիմունքները, որոնք մտցվեցին 1812 թւի սկզբին:

Հանդէսները տեղի ունեցան Կադիկսում ներկայութեամբ երկու մինիստրների, պատգամաւորների ժողովի և սենատի նախագահների, բազմաթիւ պատուիրակութիւնների և այդ առիթով եկած անհագին բանակութեամբ հանդիսատեսների: Տօնախմբութիւնների առաջին օրը, սեպտ. 24-ին (ն. տ.), սկսվեց եկեղեցական մաղթանքով, ապա անցան Սան-Ֆէրնանդօ թատրօնը, ուր տեղի էին ունենում կորտէսների ժողովները 1810 թւին: Այդտեղ սարքված էր հանդիսաւոր նիստ պատգամաւորների ժողովի նախագահ կոմս Րոմանօնէսի նախագահութեամբ: Կարդացվեց 1810 թւի սեպտեմբերի 24-ի կորտէսների նիստի արձանագրութիւնը, ապա արտասանվեցին մի շարք ճառեր. ճառախօսութիւնների սկիզբը դրեց ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրը, որը ողջունեց թագաւորի անունից: Մնացած ճառերից աչքի էր ընկնում կոմս Րոմանօնէսի ճառը: Ակնարկելով սպանական ժամանակակից դէպքերի վրա, պատգամաւորների ժողովի նախագահը յիշեցրեց, որ առաջին կորտէսները, որոնք երդում կեբան Աւետարանի վրա և իրանց աշխատանքը սկսեցին պատարագ լսելուց յետոյ, կարողացան, չը նայելով այդ բանին, հրատարակել պետութեան գերիշխանութիւնը և պաշտպանել Սպանիայի հոգևոր անկախութիւնը պապի տիրապետութեան դէմ, նոյնպէս և արտաքին անկախութիւնը Նապօլէօնի ոտնձգութիւններից:

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՊԱՀՊԱՆՈՂԱԿԱՆՆԵՐԻ ՕՐԳԱՆԸ ԵՒ ՀԱԿԱՍԵՄԻՏԻԶՄԸ

Գերմանական մամուլը ուշադրութիւն դարձրեց այն յօդուածի վրա, որ տպվեց «Kreuzzeitung» լրագրում, որի մէջ պրուսական պահպանողական կուսակցութեան ղեկավարող օրգանը յայտնում է, որ անհրաժեշտ է հրաժարվել կուսակցութեան պրօգրամի հակասեմիտական մասից:

Պահպանողական կուսակցութեան պրօգրամի այդ մասը, համաձայն 1892 թւի ընդունված բանաձևի, պահանջում էր, որ «քրիստոնեայ իշխանութիւն լինի քրիստոնեայ ժողովրդի համար և քրիստոնեայ ուսուցիչներ՝ քրիստոնեայ աշակերտների համար», այսինքն ուզում էր հեռացնել հրէաներին պետական վարչութեան շրջանից և ուսուցչական գործունէութիւնից պետական դպրոցներում: Իսկ այժմ «Kreuzzeitung» լրագիրը հետևեալն է գրում հակասեմիտիզմի հարցի մասին. «Պահպանողական կուսակցութիւնը ի դէմս իր ճնշող մեծամասնութեան այն համոզմունքի եկաւ, որ իր պրօգրամի հակասեմիտական մասի պահպանութիւնը իրապէս այլևս միտք չունի»: Լրագիրը նրանով է պատճառաբանում իր յայտարարութիւնը, որ «որպէս ցոյց է տալիս ամեն օր բազմաթիւ հրէաների գործունէութիւնը գործնական կեանքի, գիտութեան և արուեստի մէջ», հրէութեան մէջ կան նոյնպէս և պահպանողական ոյժեր և որ, միւս կողմից, բայքայիչ ոյժերը նկատվում են նոյնպէս մեծ չափով «ցեղային կողմից մաքուր» գերմանացիների մէջ:

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՏԵՐ. ՀԵՌ. ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

22 սեպտեմբերի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ: Առաջին անգամ բարձրացաւ զինուորական մի աէրօպլան շտաբս-կապիտան Շարսկիի ղեկավարութեամբ 9 մարդկանցով: 15 րոպէից յետոյ գործիքը փչացաւ և աէրօպլանն իջաւ:

Աւստրիական զինուորական «Գօլուբ» դիրիժաբլը 2 ժամ թռիչք կատարեց մարդկանցով:

Օդագնացութեան երրորդ օրը տեղի ունեցան մի շարք աջող թռիչքներ:

ՆՈՎՕՉԵՐԿԱՍԿ: Սկսվեց Դոնի կօզակային դիվիզիայի նախկին հրամանատար Տէլիշէվի, գնդապետ Պօպօվի և զինուորական տանուտէր Շչէտկօվսկիի գործի քննութիւնը, որոնք մեղադրվում են անգործունէութեան, պետական փողեր իւրացնելու և կեղծիքների մէջ:

Ժամ. Խմբագիր՝ Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Յ. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

(Ամառնային երթևեկութիւն)

(Ժամերը նշանակված են Թիֆլիսի ժամանակով)

ԹԻՖԼԻՍԻՑ ՄԵԿՆՈՒՄ Է

ԲԱԳՈՒ՝ մարդատար № 12 գնացքը՝ 2 ժ. 38 ր. ցերեկ., Գանձակ է հասնում 9 ժ. 9 ր. երեկ., Եւլախ՝ 11 ժ. 20 ր գիշերվայ, Հաջի-Կաբուլ՝ 4 ժ. 16 ր. գիշ., Բալաջարի 8 ժ. 1 ր. առաւօտ., Բագու՝ 8 ժ. 48 ր. առաւ.: Արագ № 2 գնացքը՝ 8 ժ. 15 ր. առաւ. Գանձակ է հասնում 1 ժ. 28 ր. ցեր., Եւլախ՝ 3 ժ. 6 ր. ցեր., Հաջի-Կաբուլ՝ 7 ժ. 15 ր. երեկ., Բալաջարի՝ 10 ժ. 8 ր. գիշ., Բագու՝ 10 ժ. 53 ր. գիշ.: Պօստատար № 4 գնացքը՝ 10 ժ. 4 ր. գիշ., Գանձակ է հասնում 4 ժ. 18 ր. գիշ., Եւլախ՝ 6 ժ. 26 ր. առաւ., Հաջի-Կաբուլ՝ 11 ժ. 23 ր. առաւ., Բալաջարի՝ 3 ժ. 9 ր. ցեր., Բագու՝ 4 ժ. 45 ր. ցեր.:

ՋՈՒԼՖԱ-ԵՐԵՒԱՆ՝ պօստատար № 74/75 12 ժ. 22 ր. գիշ., Ալէքսանդրօպօլ է հասնում 11 ժ. 21 ր. առ., Էջմիածին կայար.՝ 4 ժ. 49 ր. ցեր., Նախիջևան՝ 10 ժ. 51 ր. գիշ., Ջուլֆա՝ 12 ժ. 29 ր. գիշ.: Ապրանքատար-մարդատար՝ 4 ժ. 15 ր. ցեր., Ալէքսանդրօպօլ է հասնում 3 ժ. 10 ր. գիշ., Էջմիածին՝ 8 ժ. 38 ր. առաւօտեան, Երևան՝ 10 ժ. 9 ր. առ. և սրանից գնացքը այլևս չէ գնում:

ԲԱԹՈՒՄ՝ մարդատար № 5՝ 7 ժ. 31 ր. երեկ., Միխայլովօ է հասնում 11 ժ. 45 ր. գիշ., Բաթում՝ 9 ժ. 30 ր. առաւ.: Պօստատար № 3՝ 1 ժ. 24 ր. ցեր., Միխայլովօ է հասնում 5 ժ. 47 ր. երեկ., Բաթում՝ 3 ժ. 25 ր. գիշ.: Արագ № 1 գնացքը՝ 10 ժ. 36 ր. գիշ., Միխայլովօ է հասնում 2 ժ. 39 ր. գիշ., Բաթում՝ 10 ժ. 49 ր. առաւօտեան:

ԲՈՐԺՕՄ՝ մարդատար № 7/8 8 ժ. 28 ր. առ. Միխայլովօ է հասնում 12 ժ. 42 ր. ցեր., Բորժօմ 2 ժ. 3 ր. ցեր.: Մարդատար № 9/10 3 ժ. 36 ր. ցեր., Միխայլովօ է հասնում 7 ժ. 56 ր. երեկ., Բորժօմ 9 ժ. 13 ր. գիշերվայ.

ԹԻՖԼԻՍ Է ՀԱՍՆՈՒՄ

ԲԱԳՈՒԻՑ՝ պօստատար № 3՝ 12 ժ. 24 ր. ցեր.: Արագ № 1 գնացքը՝ 10 ժ. 36 ր. գիշ.: Մարդատար № 11՝ 6 ժ. 58 ր. առ. (այս գնացքը Բաթում չէ գնում):

ԲԱԹՈՒՄԻՑ՝ արագ № 2 գնացքը՝ 7 ժ. 25 ր. առաւ.: Պօստատար № 4՝ 9 ժ. 4 ր. երեկ.: Մարդատար № 6՝ 11 ժ. 4 ր. առ. (այս գնացքը Բագու չէ գնում):

ԶՈՒԼՖԱ-ԵՐԵՒԱՆԻՑ՝ պօստատար № 72/73՝ 6 ժ. 8 ր. առաւ.: Մարդատար-ապրանքատար՝ 6 ժ. 33 ր. երեկոյեան:

ԲՈՐԺՕՄԻՑ՝ մարդատար № 9/10 8 ժ. 8 ր. երեկ.: Մարդատար № 7/8 6 ժ. 28 ր. առաւ.

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
ԲԺՇԿԱՊԵՏ Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ
Հիմնված 1880 թ.
(Կուկիա, Վօրօնցովի արձանի հանդէպ)
Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից
ԱՌԱՒՕՏԵԱՆՆԵՐԸ
Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութեան և վեներական (սիֆիլիս) հ.:
Կ. Մ. ՋԻԿՕՎԱՆԻ—9½—11 ժ. աչքի, ներքին և նեարդային:
Զ. Ի. ԲԱԲԱՆԱՍԵԱՆ—10—11 ժ. մանկաբարձութեան, կանանց և երեխայոց հ.:
Ն. Տ. ՄՈՒԼԻՆ—10—12 ժ. ականջի, կոկորդի և քթի հիւ.:
Մ. Գ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ—11—12 ժ. մորթու, վեներակ., վիրաբուժութեան և միզասեռ. հ.
Ա. Մ. ՓՈՒՂԻՆՈՎ—12—1 ժ. ներքին և երեխայոց հիւ. և ծաղկահատ.:
ԿԻՆ-ԲԺԻՇԿ Պ. Ս. ՋԻԼԲԵՐՇԱՑ—12½—1½ ժ. մանկաբարձ., կանանց և երեխայոց հ.:
Ա. Գ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ—1—1½ ժ. ներքին և երեխայոց հիւ.:
Բ. Գ. ԱՂԱՍԱՐԵԱՆ—1½—2 ժ. ներքին և երեխայոց հ.
ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ
ԿԻՆ ԲԺԻՇԿ Պ. Ս. ՋԻԼԲԵՐՇԱՑ—6—6½ ժ. մանկաբարձ., կանանց և երեխայոց հ.:
Ի. Ֆ. ՄԱՐՑԻՆԵՎՍԿԻ—6—7 ժ. ներքին և երեխայոց հիւ. և ծաղկահատ.:
Վճարը 50 կ.: Չքաւորները ձրի: Համախորհրդի (կօնսիլիում) և օպերացիայի համար առանձին:
Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝
Բժշկապետ Բ. Նաւասարդեան
103. 0—100

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Արմաւիրի հայոց եկեղ.-ծխ. դպրոցների հոգաբարձութիւնը
ՀՐԱՒԻՐՈՒՄ Է
ՄԻ ՈՒՍՈՒՑԻՉ,
որ աւանդելու է 11 դաս երգեցողութիւն, կատարելու է վերակացուի պաշտօն և կիրակի ու հանդիսաւոր օրերին աշակերտական խմբով երգելու է եկեղեցում: Ցանկացողները կարող են իրանց պայմանը մինչև անգամ հեռագրով հաղորդել հոգաբարձութեանը՝ Армавиръ, Попечительству Армянскихъ училищъ.

ԵԿԱՏԵՐԻՆՈԴԱՐԻ հայոց դպրոցի համար ՀԱՐԿԱՒՈՐ Է
ՄԻ ՈՒՍՈՒՑԻՉ
11 դասով, 366 ռուբ. ռոճիկով: Աւանդելու է ըստ նոր ծրագրի՝ հայրենագիտութիւն և երկրաչափական ձևագիտութիւն:

Հրատարակ. „ԱՐԱՐԱՏ" Գրավաճառ.
Լոյս տեսաւ և վաճառվում է
«ԴԱՍԱԳԻՐՔ ԲՆԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ»
Ա. տարի
Յ. Տ. Մարտիրոսեանի և Ռ. Օհանջանեանի
կազմած
համաձայն «Հայոց եկեղեցական տարրական դպրոցների ուսումնական ծրագրի».
60 նկարներով
(Մարդ, կենդանիներ, բոյսեր, հանքեր և բնական երևոյթներ).
Գինը 30 կոպ.
Գումարով գնողներին կանվի սովորական զեղչ:
Դիմել՝ Эривань, Книж. магаз. „Араратъ".
(ա. օ.) 1071. 10—8

D-elle Française
cherche logement et nourriture en échange de leçons.
Excellentes recommandations. S'adresser: Бебутовская № 56, кв. Якулова.
(օ. մ.) 1110. 5—2

Ներսիսեան դպրոցի նախկին տեսուչ և կրօնուսոյց հանգուցեալ ՍԱՐԳԻՍ քահ. ԲԷԳ-ՆԱԶԱՐԵԱՆԻ
ՀԱՄԱՌՕՏ ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ
դասագիրքը, որ կազմված է հայոց հոգևոր երկդասեան դպրոցների վերին՝ և թեմական դպրոցների ստորին և միջին դասարանների համար, նոյնպէս և պետական դպրոցների բարձր դասարանների համար, ծախվում է տիկին Բէգ-Նազարեանի մօտ՝ Թիֆլիսում, Տուրգէնևսկայա փողոց № 2.
Գինն է՝ կազմով՝ 60 կոպ.:
(օ. մ.) 1109. 3—2

Վաճառվում է
ԴԱՍԱԳԻՐՔ ԿՐՕՆԻ Ա. տարի
հայ-ռուսերէն բառգրքով—
ռուսախօս հայ աշակերտների համար:
Թոյլատրված է հոգևոր իշխանութեան և կովկասեան պ. հոգաբարձուի կողմից:
Գինն է 20 կոպ.
Դիմել՝ Ставрополь—губ., Священ. С. Теръ-Ованесьянцу.
(օ. մ.) 1094. 3—3

ՄԱՄՈՒԼԻՑ ՏԱԿԻՑ ԴՈՒՐՍ ԵԿԱՒ
„ԱՐՓԻԿ"
Այբբենարան հայախօս և օտարախօս մանուկների համար. բազմաթիւ պատկերներ և գրութեան օրինակներ:
Գինը 20 կոպ., զիջումն 20%, Դիմել «Գիր» և «Գուտտենբերգ» գրախանութներին: Յօրինողի հասցէն՝ Тифлисъ, Михайловскій пр. 70. Николаю Теръ-Гевондянъ.
(օ. մ.) 1121. 5—1

ԹԻՖԼԻՍԻ ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ
յայտնում է ի տեղեկութիւն տրակտիրների տէրերի, որ, համաձայն տրակտիրային կանոնադրութեան 34-րդ, 35 րդ և 36 րդ կէտերի, 1911 թ. համար յօգուտ քաղաքի առնվելիք հարկերը դասաւորող կոմիսիայի ընտրութիւնները տեղի կունենան այսպէս.
Գինետներին, տրակտիրներին և բենեկօվոյ նկուղներին սեպտ. 26 ին, ցեր. ժամը 10-ին:
Գինեվաճառ նկուղներին » » » ժամը 12-ին:
Գարեջրատներին » » » ժամը 2-ին:
Սրճարաններին և թէյարաններին, ուր տրվում է նաև տաք կերակուր » ժամը 2-ին:
Ուտելեղէն վաճառող խանութներին » » » ժամը 2-ին:
Իջևանատեղերին » » » ժամը 2-ին:
Յիշեալ հիմնարկութիւնների տէրերը հրաւիրվում են ներկայ գտնվել նշանակված օրը և ժամին Քաղաքային Վարչութեան շինութեան մէջ:
(չ. ու. կ.) 1108. 3—2

ԱՌԵՒՏՐԻ ԵՒ ԱՐԴԻՒՆԱԲ. ՄԻՆԻՍՏՐ. ՏՆՕՐԻՆՈՒԹԵԱՆ ՆԵՐՔՈՅ ԳՏՆՎՈՂ
Տ. Մ. ՓԻԼՕՅԵԱՆԻ
ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ԿՈՒՐՍԵՐՈՒՄ
Թիֆլիս, Միխայէլեան պր. 24/4.
Տալիս են երկսեռ անձերին մասնագիտական առևտր. կրթութիւն:
Դասընթացքն աւարտողներին տրվում են ատեստատներ:
ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ պարապմունքները կատարվում են կուրսերում՝ Pitman և Պարիզի Pigier դպրոցների ձևով կազմակերպված Muster-Comtori-ում: Նիւթերն առնվում են բէալ կեանքից: Առարկաներն են. ա) ՊԱՐՏԱԴԻՐ.—1) Հաշւապահութիւն (պարզ, իտալ., գերմ., ֆրան., ամերիկական, բանկային և գործարանական), 2) Առևտրական թւաբանութիւն, 3) Քաղաքատնտեսութիւն, 4) Օրէնսգիտութիւն (առևտրական իրաւունք, մուրհակի կանոնադրութիւն), 5) Առևտրական թղթակցութիւն, 6) Թւաբանութիւն համրիչի վրա, 7) Վայելչագրութիւն, արագագրութիւն (ամենավատ ձեռքի ուղղումն). բ) ՈՉ-ՊԱՐՏԱԴԻՐ.—1) ՕՏԱՐ ԼԵԶՈՒՆԵՐ, 2) սղագրութիւն, 3) դակտիլօգրաֆիա (ռեմինգտօն և այլ.) և 4) առևտրական թղթակցութիւն օտար լեզուներով: Զբաղմունքները կատարվում են և կատ-դատ: Ունկնդիրների թիւ շատութեան պատճառով բացվում է զուգընթաց բաժանմունք: Ունկնդիրների թիւը սահմանափակված է: Պարապմունքների սկիզբը սեպտեմբերի 15-ին: Խնդիրների ընդունելութիւնը սեպտեմբերի 1-ից, առ. 10—2 ժ. և երեկ. 4—7 ժ.: Ծրագիրը և կանոններն ուղարկվում և տրվում են ձրիաբար կուրսերի շէնքում:
Կուրսերի հիմնադիր՝ առևտր. գիտութեան կանդիդատ՝ Տ. ՓԻԼՕՅԵԱՆ
(ու. կ. չ.) 907. 0—22

Լոյս տեսաւ եւ վաճառվում է
Բժշկապետ ՄԻՆԱՍ ՄՈՒՐԱԴԵԱՆԻ
ՍԻՖԻԼԻՍ
Հանրամատչելի՝ ընթերցանութեան համար, պատկերազարդ.
Գինն է 80 կոպ.
Դիմել բոլոր գրավաճառներին, կամ հեղինակի բնակարան՝ Ртищевская № 1.
(օ. մ.) 1085. 5—3

ВЫШЛО ВЪ СВѢТЪ И ПОСТУПИЛО ВЪ ПРОДАЖУ
ЕДИНСТВЕННОЕ ОФФИЦІАЛЬНОЕ ИЗДАНІЕ
СПИСОКЪ ФАБРИКЪ и ЗАВОДОВЪ РОССІИ,
съ разрѣшенія г. Министра Финансовъ и Г. Министра Торговли и Промышленности,
ПО ДАННЫМЪ ПОДАТНОГО, ФАБРИЧНАГО И ГОРНАГО НАДЗОРА,
составленный Редакціею „Торгово-Промышленной Газеты" и изданный Торговымъ Домомъ Л. и Э. Метцль и Ко.
Какъ оффиціальное изданіе, „Списокъ фабрикъ и заводовъ Россіи" заключаетъ въ себѣ точныя данныя о всѣхъ предпріятіяхъ фабрично-заводской промышленности, свыше 30.000 адресовъ и, кромѣ сего, въ немъ сообщены впервые самыя полныя свѣдѣнія о табачныхъ и спичечныхъ фабрикахъ, сахарныхъ, винокуренныхъ и кирпичныхъ заводахъ, мукомольныхъ мельницахъ и маслодѣльныхъ заводахъ.
Цѣна „Списка фабрикъ и заводовъ Россіи" въ переплетѣ—12 руб. за экземпляръ безъ пересылки.
Складъ изданія—Торговый Домъ Л. и Э. Метцль и К, С.-Петербургъ, Морская, 11.
(ու. չ.) 5—3